Zitting 1968-1969 – **10 086**

DISCUSSIE-NOTA MET BETREKKING TOT HET SPORTBELEID

NOTA

Nr. 2

			blz.
Hoofdstuk 1		**Inleiding**	5
Hoofdstuk 2		**Begripsomschrijving**	6
Hoofdstuk 3		**Achtergronden van een sportbeleid**	7
	1	Vrijetijdsbesteding-welzijnsbeleid	7
	2	Het vormend aspect	8
	3	Het gezondheidsaspect	8
	4	Het sociale aspect	9
	5	Sociaal-economische betekenis	10
	6	Consequenties	11
		a. Voor de overheid op alle niveaus	11
		b. Voor de rijksoverheid (C.R.M.)	12
Hoofdstuk 4		**Situatie-schets**	13
	1	Omvang van de sportbeoefening	13
		a. Actieve sportbeoefening binnen het kader van de sportorganisaties	13
		b. De actieve sportbeoefening buiten het kader van de sportorganisaties	14
		c. Passieve sportbeoefening	15
		d. Overige aspecten	16
	2	Accommodaties	16
		a. Specifieke sporthallen	17
		b. Zweminrichtingen	18
		Tabel 1	18
		Tabel 2	19
		Tabel 3	19
	3	Leiding-opleiding	20
	4	Uitgaven voor lichamelijke vorming en sport	21
Hoofdstuk 5		**Elementen van het sportbeleid**	23
	1	Inleiding	23
	2	Studie en onderzoek	24
	3	Bevordering van deskundige leiding bij de sportbeoefening	24
		a. Opleidingen	24
		b. Subsidiëring van leidinggevend kader	25
	4	Verbetering en uitbreiding van de sportaccommodaties	26
	5	Topsport	28
	6	Medische begeleiding	29
	7	Sportraden	29
	8	Manifestaties	30
	9	Sportbeoefening buiten het kader van de sportorganisaties	30

			blz.
Hoofdstuk 6		**Beleidsinstrumenten**	32
	1	Rijksregeling subsidiëring landelijke organisaties op het gebied van de lichamelijke opvoeding en de sport	32
	2	Rijksregeling subsidiëring overdekte sportaccommodaties	33
	3	Overige subsidiemaatregelen	34
		a. Medische sportkeuring	34
		b. Sportmanifestaties	34
		c. Provinciale sportraden	34
		d. Subsidiëring van leidinggevend kader	34
	4	Financiering	35
	5	Coördinatie van het beleid	36
Hoofdstuk 7		Punten ter discussie	37

Bijlagen

A. Actieve sportbeoefening

Tabel 1	Aantal verenigingen en leden (N.S.F.)	39
Tabel 2	Aantal leden (N.S.F.) naar leeftijd	40
Tabel 3	Aantal leden (N.S.F.) per 10 000 inwoners	41
Tabel 4	Aantal verenigingen en leden (N.C.S.U.)	42

B. Passieve sportbeoefening

Tabel 1	Bezoek aan sportuitvoeringen	43
Tabel 2	Bezoek aan sportuitvoeringen per provincie	43
Tabel 3	Indexcijfers van bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen	44
Tabel 4	*a* + *b* TV-zendtijd en kijkdichtheid sportprogramma's	44

C. Rijksuitgaven ten behoeve van de sport

Tabel 1	Aan sportorganisaties toegewezen subsidiebedragen	45
Tabel 2	Directe uitgaven t.b.v. sport ten laste van rijksbegroting	46

Hoofdstuk 1. Inleiding

Bij de behandeling in de Tweede Kamer der Staten-Generaal van de begroting 1968 van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, is van verschillende zijden de wens naar voren gebracht op korte termijn een bespreking te wijden aan het sportbeleid aan de hand van een door de ondergetekende uit te brengen nota. In haar antwoord heeft de ondergetekende gesteld dat het haar onmogelijk was – gezien de beschikbare tijd en mankracht – een uitvoerige en volledig gedocumenteerde nota op te stellen. Wel heeft zij zich bereid verklaard een stuk te concipiëren dat, in aanvulling op het terzake vermelde in de Memorie van Toelichting op de begroting 1969, zou kunnen dienen als uitgangspunt voor een discussie met de Tweede Kamer. Deze opzet houdt in tweeërlei opzicht een beperking in. De voorliggende nota beperkt zich uitdrukkelijk tot het terrein van de sport en de lichamelijke vorming, dat ressorteert onder het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. Een tweede beperking is gelegen in het beschikbare cijfermateriaal. In het kader van de gekozen opzet kon voor deze nota slechts gebruik worden gemaakt van de op dit moment bereikbare gegevens, daar het, gezien de tijd die voor de voorbereiding beschikbaar was, onmogelijk bleek nieuwe gegevens te verzamelen en lacunes op te vullen.

Gezien de hierboven genoemde beperkingen kan deze nota niet worden gezien als een vervolg op de op 13 februari 1960 bij de Staten-Generaal ingediende Nota betreffende Lichamelijke Vorming en Sport (Kamerstuk nr. 5874). Deze nota beoogt slechts enerzijds het verstrekken – voor zover mogelijk – van feitelijke informatie over de huidige stand van zaken en anderzijds het aangeven van enige grote lijnen en enkele vraagpunten m.b.t. het Sportbeleid voor zover dat ressorteert onder het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk.

Hoofdstuk 2. Begripsomschrijving

Zoals reeds is uiteengezet in de eerdervermelde nota van 1960, is het zeer moeilijk een algemeen aanvaardbare, scherp omlijnde definitie van het begrip sport te geven. Niettemin kan worden geconstateerd dat de term sport, zoals deze in het spraakgebruik, in literatuur en pers wordt gehanteerd, toch wel een vrij duidelijk beeld oproept van wat in het algemeen onder het begrip sport wordt verstaan. In het gebruik van deze term is een aantal meer of minder essentiële kenmerken, elementen, te onderkennen. Vooreerst is dat het *recreatieve* element, zowel in actieve als in passieve zin.

Hiermee wordt aangegeven dat de sport als activiteit voor het overgrote deel van de beoefenaren vooral een vrijetijdsbezigheid is. Als wezenlijke elementen treden daarnaast op de voorgrond het *wedstrijd*-element, het *spel*- en het *prestatie*-element. Het hangt van de omstandigheden af welk van deze drie elementen het zwaarste accent krijgt. In de strak georganiseerde, „officiële" sportbeoefening krijgen deze elementen een meer pregnante inhoud dan in de volledige recreatieve, of wel ongeorganiseerde sportbeoefening. [1]) De wedstrijd vindt immers plaats in het kader van een georganiseerde competitie, de prestaties worden (scherp) gemeten, het spel kent striktere regels die strenger worden gecontroleerd. Voorts dient nog vermeld te worden de vormende betekenis die de sport kan hebben en waarop vooral m.b.t. de jeugdige sportbeoefenaren het accent wordt gelegd. Deze vormende betekenis van de sport, nauw verweven met de eerdergenoemde elementen, geldt niet alleen t.a.v. het lichamelijke maar ook met betrekking tot persoonlijkheidsvorming en -ontplooiing.

Hoewel de ondergetekende onderkent dat aan de sportbeoefening in vele gevallen de lichamelijke activiteit en inspanning inherent is, wil zij dit aspect toch niet dwingend op de voorgrond plaatsen, daar zij in haar beleid m.b.t. de sport met nadruk ook ruimte wil laten voor die vormen en aspecten van de sportbeoefening, waarbij de lichamelijke activiteit niet voorop staat. Hierbij denkt ondergetekende o.m. aan de sportbeoefening in passieve zin alsmede aan de zogenaamde denksport.

[1]) Op de ongeorganiseerde sportbeoefening wordt nader ingegaan in Hoofdstuk IV § 1.

Hoofdstuk 3. Achtergronden van een sportbeleid

§ 1. Vrijetijdsbesteding-welzijnsbeleid

De vrije tijd is zowel naar omvang als naar betekenis steeds meer een wezenlijk deel in het leven van de mens geworden.

Deze ontwikkeling waarop reeds in de nota van 1960 werd gewezen, is nog niet ten einde. De ontwikkelingen op technologisch en economisch gebied doen een verdere toeneming van de vrije tijd verwachten. Mede hierdoor krijgt de vrije tijd een meer wezenlijke betekenis en een eigen plaats. Vrije tijd is niet slechts de tijd waarin men vrij is *van* arbeid, maar vooral de tijd waarin men vrij is om zich te ontwikkelen en te ontspannen. Tegen deze achtergrond rekent de ondergetekende het tot haar taak in het kader van het algehele welzijnsbeleid voorwaarden en mogelijkheden te helpen scheppen voor de sportbeoefening en de lichamelijke vorming in de meest ruime zin van het woord. Enerzijds omdat hierin voor een niet onaanzienlijk deel van de Nederlandse bevolking bij uitstek het klimaat gelegen is om zelf actief te zijn. Anderzijds ook omdat in een maatschappij die in de arbeid steeds minder lichaamsbeweging en lichamelijke inspanning vraagt, de beleving van de lichamelijkheid tot een belangrijke behoefte en noodzaak, en daardoor een facet van het welzijnsbeleid is geworden.

De plaatsing in het kader van dit beleid brengt met zich mee dat bij de verwezenlijking van het sportbeleid rekening gehouden zal moeten worden – door onderling samenspel en wederzijdse afstemming – met andere onderdelen van het welzijnsbeleid. In het bijzonder verdienen hierbij de aandacht het jeugdbeleid, het recreatiebeleid en de in het welzijnsbeleid gelegen complementaire taak t.o.v. het onderwijs.

Ervan uitgaande dat een gezonde lichamelijke ontwikkeling een eerste stap kan worden tot welzijnsbevordering, dient zowel in het jeugdbeleid als in de vorming van volwassenen, alsmede in de recreatie-sector een duidelijke plaats gegeven te worden aan de lichaamsbeleving en de sportbeoefening.

Dit betekent o.m. dat tussen de diverse sectoren van het welzijnsbeleid een gecoördineerde beleidsaanpak nodig zal zijn voor wat o.m. betreft de accommodaties, de inschakeling opleiding van jeugdsportleiders en de sport- en spelcursussen binnen het jeugd- en volksontwikkelingswerk.

Hoewel de ondergetekende onderkent dat haar departement t.a.v. het welzijnsbeleid naast een begeleidende en stimulerende ook een initiërende taak heeft, gaat zij er niettemin van uit dat deze taak in de eerste plaats overgelaten dient te worden aan het initiatief van de bevolking. Zij is ook van mening dat in het geheel van dit beleid de inspraak van de burgers een wezenlijk element vormt.

Hetgeen hierboven is opgemerkt over het welzijnsbeleid in het algemeen geldt uiteraard ook m.b.t. het sportbeleid. De wijze waarop het sportbeleid in het geheel van het welzijnsbeleid en van de voorgenomen wetgeving geïntegreerd kan worden en de functionering van de inspraak bij dit beleid vragen nog nadere aandacht en studie. Daar de gedachtenvorming hieromtrent bij de voorbereiding voor een wettelijke regeling van het maatschappelijk en cultureel welzijn nog niet is afgerond, wordt het prematuur geacht hierover thans reeds concrete gedachten te uiten. In het vervolg van deze nota zal derhalve dit aspect van de zaak vooralsnog buiten beschouwing blijven.

§ 2. Het vormend aspect

In het voorgaande werd tegen de achtergrond van de vrijetijdsbesteding het sportbeleid gezien als een integrerend onderdeel van het welzijnsbeleid. In dit verband werd reeds gewezen op de positieve en vormende betekenis van de sportbeoefening. Verschillende aspecten die aan de sport en de lichamelijke vorming zijn te onderkennen, zoals het recreatieve en het fysieke aspect, hebben een vormende waarde.

Dit aspect van de sport m.b.t. de categorie jeugdigen is evenwel van zodanig belang dat een afzonderlijke beschouwing hierover niet achterwege kan blijven.

Gesteld kan worden dat mede onder invloed van veranderingen in de maatschappelijke structuur van de samenleving, een belangrijk deel van de opvoedende en vormende functie van het gezin is overgenomen door andere maatschappelijke instellingen en milieus. Bij deze instellingen moeten in dit verband ook de sportorganisaties en de verenigingen voor sportbeoefening genoemd worden. De training, het fair play, het teamverband, het zich schikken naar en het besef van regels, de gerichtheid op prestatie en wedijver, maar ook de mogelijkheden tot creatieve zelfexpressie zijn allen elementen die bijdragen tot de vormende waarde en functie die de sport met name voor de jonge mens kan hebben. Het is derhalve van belang dat diegenen die in sportvereniging of anderszins een organisatorische, leidinggevende of instruerende taak hebben en zij die als vrijwilligers in het leiding geven zijn betrokken, zich niet alleen bewust zijn van deze vormende en pedagogische betekenis van de sport, maar ook de verantwoordelijkheid daarvoor in hun handelen kunnen dragen.

§ 3. Het gezondheidsaspect

Een juiste en voldoende lichaamsbeweging is van essentieel belang voor een goede lichamelijke gezondheid. De betekenis van deze lichaamsbeweging strekt zich evenwel verder uit: immers, door het lichamelijk bezig zijn leert men reeds in de vroegste jaren zichzelf en daarmee de ander kennen. [1])

Een gezonde lichaamsbeweging en lichaamsbeleving, wordt aldus een van de voorwaarden voor een harmonische ontwikkeling van de mens.

In dit verband zij de aandacht gevestigd op het grote belang dat – terecht – wordt gehecht aan de lichamelijke oefening op de school, welke de basis vormt voor een gezonde lichaamsbeweging en sportbeoefening op latere leeftijd.

Hoewel het verheugend is dat reeds velen een compensatie voor het gebrek aan lichaamsbeweging zoeken in een of andere vorm van sportbeoefening of bewegingsrecreatie, zij in dit verband toch verwezen naar het oordeel van de militaire autoriteiten [2]) over de geringe mate van lichamelijke geoefendheid van de voor eerste oefening opkomende dienstplichtigen en naar de recente publikaties omtrent

[1]) Zie bijvoorbeeld de voordracht van prof. dr. A. de Froe over „Lichamelijke opvoeding van de geest", gehouden tijdens de 101ste jaarlijkse openbare vergadering van de Koninklijke Vereniging van Leraren en Onderwijzers in de lichamelijke opvoeding in Nederland op 17 april 1963 te Eindhoven.

[2]) *a.* Het in 1964 door de militaire arts E. E. van Win uitgebrachte rapport over de militaire lichamelijke training in de Koninklijke Landmacht.
b. Het door de Inspecteur der Opleidingen van de Koninklijke Landmacht ingestelde onderzoek naar de fysieke conditie van dienstplichtigen over de lichtingen 1961 en 1962.

het grote aantal Nederlanders dat de zwemkunst niet machtig is. Hieruit blijkt nog eens te meer de noodzaak en het belang van regelmatige sportbeoefening.

Het behoeft geen betoog dat de lichamelijke vorming en de sportbeoefening eerst effectief zullen zijn, wanneer deze plaatsvinden op een, uit gezondheidsoogpunt, verantwoorde wijze.

Daarom zijn medische controle en begeleiding, deskundige leiding en hygiënische omstandigheden in dit verband punten die de aandacht van het beleid verdienen.

Bovendien maken de recente ontwikkelingen t.a.v. de topsport, de beroepssport en het dopingsvraagstuk dit facet van het sportbeleid uitermate actueel.

§ 4. Het sociale aspect

In samenhang met het voorgaande dient ook het sociale aspect van de sport genoemd te worden.

Gesteld kan worden dat de sport – althans de meeste takken van sport – bij uitstek een kader schept waarin mensen elkaar kunnen ontmoeten. In en door de sportbeoefening leert men elkaar weer op andere wijze kennen, leert men bepaalde sociale rollen spelen, wordt er een duidelijk beroep gedaan op de mens als groepslid, en leert men zich volgens groepsregels gedragen.

Met name in de wedstrijdsport speelt het teamverband en/of het fair play een belangrijke rol. Maar ook aan de meer lossere vormen van actieve sportbeoefening en bewegingsrecreatie kan een sociale betekenis niet worden ontzegd.

Het gezamenlijk doen aan sport en aan bewegingsrecreatie – dat geldt trouwens ook voor andere vormen van vrijetijdsbesteding – is vaak een uiting van groepsverbondenheid en vervult voor en binnen zo'n groep een positieve rol.

De actieve sportbeoefening biedt m.a.w. de mogelijkheid om buiten de sfeer van het werk met zijn vaak zakelijke en formele contacten, de ander als mèns te ontmoeten.

Geeft de actieve sportbeoefening – of die nu in georganiseerd dan wel ongeorganiseerd verband plaatsvindt – ruime gelegenheid tot recreatie, tot samen ontspannend bezig zijn en tot menselijke ontmoeting, op bijzondere wijze geldt dit ook voor de passieve sportbeoefening, waarbij de term passief bepaald niet te letterlijk moet worden genomen.

Het gaat hier om een actief meeleven, waarbij vooral de wedstrijdsport sterk in de belangstelling staat. Via deze passieve sportbeoefening zijn zeer velen (in hoofdstuk IV wordt hierop nader ingegaan) actief betrokken bij het sportgebeuren.

Het enthousiasme van de toeschouwer werkt inspirerend op de prestatie van de sportbeoefenaar, terwijl in het bijzonder voor de jeugd de sportprestatie een voorbeeld en een stimulans kan zijn.

Maar naast dit positieve aspect dat rechtstreeks op de sportbeoefening en sportbeleving betrekking heeft, kunnen aan de passieve sportbeoefening als zodanig – zonder de soms negatieve bijverschijnselen te willen negeren – een eigen waarde en betekenis worden toegekend. Immers, de min of meer lichamelijk passieve deelneming aan en het vaak actief meeleven met de sport geeft gelegenheid tot het beleven en uiten van spanningen en emoties en wekt saamhorigheid op mede door het ceremoniële en het welhaast als cultisch beleefde karakter van het sportgebeuren. In het gezamenlijk beleven en/of meeleven met een spannende sportgebeurtenis komt het sociale karakter van de passieve sportbeoefening duidelijk tot uiting.

Terloops zij hier opgemerkt dat door entreegelden en deelneming aan de sporttoto, met de daaruit voortvloeiende steun aan de sportorganisaties ook op andere wijze nog een wisselwerking plaats heeft tussen de actieve en de passieve sportbeoefening.

Met dat al kan wel worden gesteld dat de sport een maatschappelijk verschijnsel is geworden, d.w.z. dat de sport èn op grond van haar sociale betekenis èn vanwege de grote actieve en passieve belangstelling (vgl. Hoofdstuk IV) die in brede lagen van de bevolking ervoor bestaat, als verschijnsel niet meer uit de samenleving en de belevingswereld van de bevolking is weg te denken.

Deze betekenis van de sport en de sportbeoefening in het maatschappelijk leven en in de interesse-sfeer van de Nederlandse bevolking is aldus een bron van inspiratie en een stimulans voor het beleid m.b.t. de lichamelijke vorming en de sport.

§ 5. Sociaal-economische betekenis

De in betekenis groeiende plaats die de sport in de belangstellingssfeer van de bevolking inneemt en de vermaatschappelijking en institutionalisering van de sportbeoefening richten ook de aandacht op het sociaal-economische aspect in dit geheel. Ontwikkelingen en verschijnselen waarop in dit verband gewezen dient te worden zijn o.m.:

het ontstaan van nieuwe categorieën van beroepen (beroepssport);

de groei in betekenis en omvang van reeds bestaande beroepscategorieën op het terrein van de sportbeoefening (onder invloed van toenemende institutionalisering en groeiende behoefte aan deskundigheid: sportleiders, sportartsen e.d., gemeentelijke en provinciale sportfunctionarissen);

de bouw, de exploitatie en het onderhoud van sportaccommodaties;

de groeiende recreatieve betekenis van de sport die van invloed is op de produktie van en handel in sportartikelen en sportkleding, en op de bestedingen rondom de sportbeoefening;

de nog groeiende omzet van de sporttoto, uit de opbrengst waarvan ook nog een deel ten goede komt aan zaken buiten de sport.

Het voorgaande illustreert een toenemende sociaal-economische betekenis van het verschijnsel sport, waaraan verbonden zijn:

het werkgelegenheidsaspect;

het aspect van arbeidsvoorwaarden en rechtszekerheid (m.b.t. de beroepskrachten werkzaam op het terrein van de sport);

het aspect van de bijdrage tot het nationaal inkomen;

een mogelijke positieve beïnvloeding van de werksfeer, hetgeen een gunstig effect kan hebben op de arbeidsprestatie (geringer ziekteverzuim en hogere produktie).

Deze groeiende sociaal-economische betekenis van de sport staat niet los van de meer algemene tendens in het economische leven van een accentverschuiving in de richting van de dienstenverlenende sector.

Andere aspecten waarmee het sportbeleid direct of indirect in niet te onderschatten omvang te maken heeft zijn een eventuele werktijdverkorting die een verder toenemende sportbeoefening tot gevolg kan hebben, en de ruimtelijke ordening, stedebouwkundige en verkeersplanning die in bepaalde opzichten samenhangen met de spreiding en situering van sportaccommodaties.

§ 6. Consequenties

a. Voor de overheid op alle niveaus

Op grond van de voorgaande beschouwingen waarin de grote betekenis van de sport t.a.v. vrijetijdsbesteding, het vormende, het gezondheids-, het sociale en het economische aspect naar voren kwam, moge het duidelijk zijn dat de ondergetekende een grote waarde hecht aan de sport en de lichamelijke vorming.

Deze positieve betekenis van de sport heeft zijn consequenties voor het dienaangaande te voeren beleid.

In § 1 van dit hoofdstuk werd er reeds op gewezen dat de sportbeoefening voor velen op grond van de recreatieve en vormende betekenis een passende vorm van vrijetijdsbesteding en een facet van het welzijn is geworden. In het kader van het beleid ter bevordering van het maatschappelijk en cultureel welzijn heeft derhalve ook het beleid m.b.t. de sport en de lichamelijke vorming een duidelijke plaats.

De sportbeoefening is allang geen zaak meer van een bevoorrechte bevolkingsgroep, maar heeft terecht een verbreding en democratisering ondergaan. De welvaart is gestegen, zodat meer dan voorheen groepen van de bevolking actief aan sport kunnen doen.

In het algemeen gesproken kan men stellen dat een toenemend inkomen (welvaartsstijging) het mogelijk maakt dat de bestedingen in de sfeer van de vrijetijdsbesteding een relatief groter deel gaan uitmaken van het budget van de betrokkenen. Dit betekent dat in principe zowel voor de sportbeoefening als voor de deelneming aan andere sociaal-culturele voorzieningen een groeiende eigen bijdrage van de bevolking mag worden verwacht.

Hierbij moet evenwel worden bedacht dat onder invloed van de maatschappelijke ontwikkeling een verbreding is ontstaan in de behoefte aan deelneming aan sociaal-culturele voorzieningen zowel qua omvang als qua keuzemogelijkheden.

De ondergetekende tracht binnen het kader van het maatschappelijk en cultureel welzijnsbeleid deze ontwikkeling naar vermogen te bevorderen.

Met betrekking tot de sport moet nu echter worden opgemerkt dat tengevolge van de hogere kwalitatieve eisen welke o.m. uit pedagogisch- en gezondheidsoogpunt aan deskundige sportleiding en aan accommodaties worden gesteld de hieruit voortvloeiende opleidings- en personeelskosten alsmede de investerings- en exploitatiekosten aanzienlijk zijn gestegen. Deze kosten zijn wel zodanig toegenomen dat, rekening houdend met de hierboven genoemde verbreding in sociaal-culturele participatie, de eigen bijdrage van de bevolking, ondanks de toegenomen persoonlijke bestedingsmogelijkheden, waarschijnlijk nog niet toereikend zal zijn voor de bekostiging van door ondergetekende nagestreefde omvangvergroting en peilverhoging van de sportbeoefening.

T.a.v. de financieringsproblemen die hieruit voortvloeien heeft de overheid in het kader van een beleid dat zich de bevordering van een verantwoorde sportbeoefening door velen ten doel stelt, tot taak aan de oplossing van deze financieringsproblemen bij te dragen door een beleid van aanvullende subsidieverlening.

De overheid moet het in het licht van het bovenstaande tot haar taak rekenen de sportbeoefening voor zoveel als mogelijk is te stimuleren en te steunen, o.m. door aandacht te schenken aan de bevordering van de ruimtelijke en organisatorische mogelijkheden daartoe en aan het aspect van de deskundigheid van de leiding.

Om deze redenen dient de overheid, die de lichamelijke oefening een noodzakelijk onderdeel acht van het schoolprogramma, ook na en buiten de school de lichamelijke vorming en de sportbeoefening blijvend te stimuleren en te bevorderen.

Juist in de huidige samenleving, die zowel in de arbeidssfeer als in de vrije tijd gekenmerkt wordt door een tekort aan lichaamsbeweging bij grote delen van de bevolking, is een krachtige bevordering van de mogelijkheden voor de lichamelijke vorming en de sport een taak van de overheid.

b. Voor de rijksoverheid (C.R.M.)

Worden in de voorgaande overwegingen meer in het algemeen de gronden aangegeven waarop het overheidsbeleid m.b.t. de sport en de lichamelijke vorming berust, dit wil nog niet zeggen dat dit beleid in eerste instantie tot de verantwoordelijkheid gerekend dient te worden van de rijksoverheid i.c. het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. In hoofdstuk VI zal nader op de verdeling van de verantwoordelijkheden worden ingegaan. Niettemin wil de ondergetekende reeds op deze plaats aangeven op welke van de eerder ter sprake gekomen aspecten van het sportbeleid de rijksoverheid zich in eerste instantie richt.

De bevordering van de deskundigheid en de opleiding van het leidinggevend en instruerend kader die voor een belangrijk deel plaatsvindt binnen het kader van de landelijke sportorganisaties is een vraagstuk dat een landelijke aanpak vereist.

Met name m.b.t. de aanleg en bouw van sportaccommodaties welke uit een oogpunt van sport- en recreatiebeleid van meer dan plaatselijke betekenis zijn en waarvan de totstandkoming uit een oogpunt van financiering wordt bemoeilijkt of belemmerd, is een rijksbijdrage gerechtvaardigd.

De verantwoordelijkheid van de rijksoverheid voor de lichamelijke vorming, tot uiting komend in alle vormen van schoolonderwijs, geldt ook, gelet op haar betekenis voor het gehele leven, voor de lichamelijke vorming buiten schoolverband.

Hoofdstuk 4. Situatie-schets

§ 1. Omvang van de sportbeoefening

De betekenis van de sport en de sportbeoefening in de hedendaagse Nederlandse samenleving kan o.m. worden aangetoond aan de omvang van de actieve en passieve [1]) sportbeoefening en de aandacht die hieraan wordt gegeven in de publiciteitsmedia. Een bijzonder verheugende ontwikkeling moet bovendien worden erkend in de groeiende belangstelling in wetenschappelijke kringen, ten bewijze waarvan de in omvang toenemende onderzoek-arbeid en specifiek gerichte studies mogen dienen.

In de bijlagen is een aantal gegevens opgenomen aangaande de actieve en passieve sportbeoefening.

a. Actieve sportbeoefening binnen het kader van de sportorganisaties

Wat betreft de actieve sportbeoefening kan worden geconstateerd dat in de periode 1963–1966 zowel het aantal verenigingen, aangesloten bij de Nederlandse Sport Federatie, als het aantal leden van die sportorganisaties aanzienlijk is gestegen, zij het niet voor elke tak van sport in dezelfde mate. (Bijlage A, tabel 1.)

Ook relatief gezien (per 10 000 inwoners) is het ledental in de vermelde periode gestegen. (Bijlage A, tabel 3.)

Gegevens over de sportorganisaties aangesloten bij de Nederlandse Christelijke Sport Unie, welke niet is aangesloten bij de Nederlandse Sport Federatie, zijn opgenomen in tabel 4 van bijlage A. Rekening houdend met het verschil in peildata, kan het gezamenlijke ledental van de sportorganisaties aangesloten bij N.S.F. en N.C.S.U. worden gesteld op ± 1 850 000. Inclusief de ledentallen van de niet bij N.S.F. of N.C.S.U. aangesloten organisaties [2]) en in aanmerking nemend de groei tot op dit moment, kan het totale aantal leden van sportorganisaties thans worden geschat op ± 2 100 000.

De laatst bekende gegevens, die een indruk geven van de mate van actieve sportbeoefening met inbegrip van de z.g. bewegingsrecreatie, zoals deze door het Nederlandse volk worden bedreven, zijn die, opgenomen in de C.B.S.-publikatie „Vrijetijdsbesteding in Nederland 1962–1963", deel 4. Op basis van de overigens naar de mening van ondergetekende discutabel te stellen ruime interpretatie van het begrip sportbeoefening binnen dit C.B.S.-onderzoek destijds gegeven, is één van de belangrijkste uitkomsten, die dit onderzoek heeft opgeleverd dat 38 % van de Nederlandse bevolking van 12 jaar en ouder op enigerlei wijze sport (niet meegerekend de denksporten) beoefent. Iets anders geformuleerd betekent dit dat kennelijk 38 % van onze bevolking binnen het raam der mogelijkheden van vrijetijdsbesteding, de behoefte gevoelt aan en die verwezenlijkt in de vorm van het beoefenen of bedrijven van een of andere tak van sport in de actieve betekenis.

[1]) Ondanks de bezwaren die tegen deze terminologie zijn in te brengen, is toch aansluiting gezocht bij het algemene spraakgebruik. Vgl. ook hoofdstuk III § 4.

[2]) Zoals bijvoorbeeld de Algemene Nederlandse Hengelaarsbond, Centraal Nederlands Hengelaarsverbond, Nederlandse Unie van Midgetgolfclubs, Twentse Klootschietersbond en vele regionale en plaatselijke bedrijfssportorganisaties.

Uit de uitkomsten van het onderzoek viel voorts te concluderen, dat van de totale sportbeoefening in Nederland 29 % plaats vond in het kader van de sportverenigingen, 5 % in andere verenigingen en 66 % niet in verenigingsverband. Helaas is de intensiteit der sportbeoefening niet in het C.B.S.-onderzoek betrokken geworden. Toch is dit een belangrijke factor, omdat enerzijds zowel voor het effect van de sportbeoefening de intensiteit van groot belang is, terwijl anderzijds de behoefte aan sportaccommodaties hiermede ook ten nauwste samenhangt.

b. De actieve sportbeoefening buiten het kader van de sportorganisaties

Zonder afbreuk te doen aan de betekenis en de waarde van deze georganiseerde sportbeoefening, die met haar ruim 15 000 verenigingen vele kansen biedt tot actieve sportbeoefening in ons land, moet geconstateerd worden, dat een belangrijk gedeelte van de totale sportbeoefening zich afspeelt buiten het kader van de sportorganisaties.

Het aantal personen dat daadwerkelijk op een of andere wijze aan sportbeoefening, lichamelijke oefening of bewegingsrecreatie doet is dan ook aanzienlijk groter dan het ledental van de sportorganisaties. Het is een verheugend en te waarderen verschijnsel dat zovelen, ook buiten het kader van de sportorganisaties, kennelijk een groot belang hechten aan lichaamsbeweging en sportbeoefening.

Wat als ongeorganiseerde sportbeoefening wordt aangeduid is een verzamelbegrip voor de verschillende vormen van sportbeoefening die plaatsvinden buiten het kader van de sportorganisaties. Hierbij valt te denken aan de sportbeoefening door bijvoorbeeld jeugd- of personeelsverenigingen, aan het bedrijven van sport en lichamelijke oefening (bewegingsrecreatie) in los verband door bepaalde groepen uit de bevolking (gymnastiekclubjes van huisvrouwen en bejaarden, anti-buikclubjes) en aan de zogenaamde landelijke, regionale of plaatselijke fitheidsacties en voorts aan de sport-spelbeoefening die men ontmoet op het strand, op braakliggende veldjes, in bos en op heide, kortom overal waar men zich incidenteel met sport bezighoudt.

De sportbeoefening als zodanig kent derhalve een scala van mogelijkheden met aan de ene kant de wedstrijd- en prestatiesport en aan de andere kant de meer informele en vrijblijvende sportieve recreatie, het belangeloze, ongedwongen spelen. Al deze mogelijkheden van sportbeoefening hebben hun waarde en betekenis.

De ongeorganiseerde sportbeoefening in bovenbedoelde zin neemt, zo mag verondersteld worden, nog steeds in betekenis en omvang toe, hetgeen samenhangt met een aantal verschillende factoren van algemeen maatschappelijke aard.

Naarmate de toenemende vrije tijd en de welvaartsontwikkeling het mogelijk maken dat men een groter deel van zijn tijd buiten de woonplaats doorbrengt, zal een eventuele sportbeoefening daarbij vaker plaatsvinden in een informeel en ongeorganiseerd verband. Dit leidt ertoe dat steeds meer de behoefte zal ontstaan aan ruimte en specifieke accommodatie t.b.v. sport en spel voor de vrijetijdsbesteding, waarbij met name de recreatiegebieden in de beschouwing dienen te worden betrokken.

Vooral onder de jeugd valt een neiging tot een zekere distantie waar te nemen ten opzichte van het al te formele en gestructureerde karakter, dat inherent is aan onze huidige dichtbevolkte welvaartsstaat en dat ook in de sportwereld haar neerslag vindt. Aldus is te begrijpen dat, hoewel de deelneming aan de georganiseerde sportbeoefening zich in stijgende lijn beweegt, toch ook valt vast te stellen

dat sommige groepen zich gaan afwenden van het soms als beperkend ervaren, strak gebonden karakter van de georganiseerde sportbeoefening.

Deze groepen vinden blijkbaar in de vrijere, meer ongedwongen, ongeorganiseerde sportbeoefening meer ruimte voor persoonlijke creativiteit, zelfexpressie en ontplooiing.

Het groter accent dat deze jeugd legt op het speelse element, op de lichaamsbeleving, en het ludieke in onze samenleving, zomede de wens naar meer vrijheid in de keuze van gedragsalternatieven en naar situaties waarin „er niets moet", zullen ongetwijfeld bijdragen tot een verdere ontwikkeling van de vrije en ongedwongen vorm van sportbeoefening.

Ook het verlies – tengevolge van de toegenomen verkeersintensiteit – van de straat in de stad als speelruimten voor de (tiener)jeugd speelt hierbij wellicht een rol.

Overigens zijn over de aard, de intensiteit, de omvang en de motieven m.b.t. de ongeorganiseerde sportbeoefening nog te weinig gegevens bekend. Het meer vrijblijvend karakter van deze wijze van sportbeoefening brengt nu eenmaal met zich dat vaste waarnemingspunten ontbreken.

c. Passieve sportbeoefening

De ontwikkeling van de passieve sportbeoefening, voor zover tot uitdrukking komend in het aantal bezoeken aan sportwedstrijden (zie bijlage B) vertoont een minder duidelijk beeld dan het geval was bij de actieve sportbeoefening aan de hand van de ledentallen van de sportorganisaties.

Het bezoek aan sportwedstrijden sinds 1950 (vgl. indexcijfers in tabel 1 en 3 van bijlage B), vertoont in grote lijnen hetzelfde beeld als het bezoek aan „vermakelijkheidsinstellingen" als totaal, zij het dan dat t.a.v. sportwedstrijden de daling minder sterk is en de ontwikkeling in de laatste jaren een zeker herstel laat zien. Overigens neemt het bezoek aan sportwedstrijden een aanzienlijk deel voor zijn rekening van het totale bezoek aan „vermakelijkheidsinstellingen" (in 1966: 19 % vgl. bijlage B, tabel 2).

Een andere indicatie voor de belangstelling van de Nederlandse bevolking voor de sport kan worden gevonden in de luister- en kijkdichtheidscijfers voor de sportuitzendingen van radio en televisie. Over de sportuitzendingen via de televisie zijn enige gegevens opgenomen in tabel 4 van bijlage B.

Op grond van deze gegevens kan worden geconstateerd dat de gemiddelde kijkdichtheid van *sportreportages* op Nederland I vrij aanzienlijk is. In de avonduren van het 4e kwartaal 1967 was de gemiddelde kijkdichtheid 65 % (d.i. ± 5,5 miljoen personen van 15 jaar en ouder). De *sportrubrieken* op Nederland I zijn minder in trek.

De gemiddelde kijkdichtheid hiervan was in dezelfde periode 38 %, maar ook dit percentage ligt nog boven de gemiddelde kijkdichtheid van het programma van Nederland I als totaal (34 %). (N.B. 1 % = ca. 85 000 personen van 15 jaar en ouder.)

De luisterdichtheid van de NRU-sportprogramma's op zondag was in het seizoen 1967/1968 8 à 9 % (1 % = ca. 90 000 personen van 15 jaar en ouder).

Overigens laten de gegevens geen uitspraken in algemene zin toe. Onder voorbehoud kan worden geconstateerd dat zowel het zendtijdpercentage als de gemiddelde kijkdichtheid van sportprogramma's een licht dalende tendens vertoont. Dit neemt evenwel niet weg dat het aantal kijkers en luisteraars in absolute aantallen nog groot is.

d. Overige aspecten

In het beperkte kader van deze nota zal niet te diep worden ingegaan op de omvang van en de belangstelling voor de sportbeoefening als integrerend deel van het maatschappelijk leven. Enerzijds wordt de betekenis van de sport als verschijnsel zó algemeen aanvaard en erkend, dat een uitvoerige argumentatie daarvan aan de hand van cijfermateriaal over omvang en belangstelling t.a.v. de sportbeoefening achterwege kan blijven. Anderzijds kan beter – juist met het oog op de discussie – het volle accent gelegd worden op de grote lijnen van het beleid, zoals dat in de volgende hoofdstukken wordt uiteengezet.

Niettemin zij de aandacht gevestigd op een aantal aspecten, die met het oog op de toekomstige ontwikkeling m.b.t. de sportbeoefening in Nederland van grote betekenis kunnen zijn.

Een ontwikkeling die in dit verband de aandacht vraagt is de toenemende belangstelling voor de beoefening van binnensporten, m.a.w. van de zaalsporten. Het feit dat men voor de sportbeoefening in een sporthal minder afhankelijk is van weersomstandigheden speelt daarbij een rol.

Doch ook andere factoren zijn op deze ontwikkeling van invloed, zoals het spelen in kleiner teamverband, de gezelligheid en beslotenheid van een sporthal, het fascinerende van een hoog tempo en hoge score, de grotere keuze van oefenuren en het feit dat ook de weekavonden voor de sportbeoefening ter beschikking staan.

Exacte gegevens hierover zijn niet bekend, maar het zal duidelijk zijn dat deze ontwikkeling consequenties heeft voor de planning van overdekte sportaccommodaties, zowel naar aard als naar aantal.

In de in 1968 verschenen sportnota van de gemeente Amsterdam wordt een prognose gegeven van het aantal sportbeoefenaren in de voor de actieve sportbeoefening meest relevante leeftijdsgroep van 10–34 jaar. De nota heeft zich hierbij gebaseerd op berekeningen van de Commissie Ten Have.

Het percentage sportbeoefenaren in de vermelde leeftijdscategorie dat in 1963 (volgens bewerking van C.B.S.-gegevens) 32,5 % bedroeg, zal naar verwachting stijgen tot 37 % in het jaar 1980, waarbij valt aan te nemen dat deze ontwikkeling zich ook daarna verder zal voortzetten.

In aanmerking nemend de absolute groei van de bevolking in de periode tot 1980 moet naar de mening van ondergetekende op een niet onaanzienlijke groei van het aantal sportbeoefenaren in de komende jaren worden gerekend.

Ook dit vraagt om een uitbreiding van adequate voorzieningen, waarbij tevens rekening gehouden zal moeten worden met een gedifferentieerde ontwikkeling van de belangstelling voor de verschillende takken van sport. Voorts dient in dit verband nog melding gemaakt te worden van de toenemende deelneming aan de sportbeoefening van gehandicapten.

Resumerend meent de ondergetekende te kunnen stellen dat de sport in ruime mate een plaats heeft in de belangstellingssfeer van de Nederlandse bevolking. De ontwikkelingen op het terrein van de actieve en passieve sportbeoefening – in het kader van de vrijetijdsbesteding van grote betekenis – zullen de grootst mogelijke aandacht bij een te vormen beleid dienen te hebben.

§ 2. Accommodaties

Er zijn in Nederland vele soorten sportaccommodaties, globaal onder te verdelen in overdekte accommodaties (bijv. gymnastieklokalen, kunstijsbanen, wielerbanen, sporthallen, zweminrichtingen) en openluchtaccommodaties (bijv. sportvelden,

tennisbanen, watersportaccommodaties). Op dit moment zijn de gegevens voor verschillende categorieën niet exact bekend. Wat betreft de gymnastieklokalen voor het onderwijs en tevens voor het verenigingsgebruik variëren de ramingen omtrent de achterstand van ± 1500 (uitgaande van de situatie-nota 1960) tot meer dan 4000 volgens een publikatie van de Koninklijke Nederlandse Vereniging van Leraren in de Lichamelijke Opvoeding (1964). De Nederlandse Sport Federatie is thans bezig met een onderzoek naar de aanwezigheid van en de toekomstige behoefte aan sportvoorzieningen.

Dit onderzoek is echter nog niet afgerond. Vooralsnog schat de N.S.F. het totale aantal aanwezige sportaccommodaties op 14 000, globaal te verdelen als volgt:

overdekte accommodaties (gymnastieklokalen, specifieke sporthallen e.d., zweminrichtingen enz.)	± 4300
openluchtaccommodaties	± 9800

Meer exacte gegevens zijn bekend over de aanwezigheid van specifieke sporthallen en zweminrichtingen.

a. Specifieke sporthallen

Onder specifieke sporthallen worden verstaan de sporthallen die speciaal t.b.v. de sportbeoefening zijn gesticht en aldus dagelijks geheel ten dienste staan hiervan, dan wel van het onderwijs in de lichamelijke oefening. Zij hebben alle een vloeroppervlakte groter dan 800 m² en een obstakelvrij speelveld van ten minste 22 x 42 x 7 meter.

Opgemerkt moge worden dat de overgrote meerderheid van de specifieke sporthallen de functie van 1 of 2 gymnastieklokalen voor het onderwijs vervult, terwijl de specifieke sporthallen bij de universiteiten niet of slechts beperkt ter beschikking staan van de sportbeoefening buiten het universiteitsverband.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat per 1 januari 1969 in Nederland 100 sporthallen in gebruik waren en 41 in aanbouw.

(Vergelijkbare cijfers per 1 september 1963: in gebruik 13, in aanbouw 6.)

Staat 1 – *Sporthallen per provincie, 1 januari 1969*

Provincie	In gebruik	In aanbouw of binnenkort in aanbouw	Plannen
Groningen	13	1	2
Friesland	4	3	3
Drenthe	6	3	5
Overijssel	8	6	7
Gelderland	10	6	6
Utrecht	3	4	2
Noord-Holland	12	6	9
Zuid-Holland	14	2	19
Zeeland	3	2	1
Noord-Brabant	17	5	6
Limburg	10	3	4
Nederland	100 [1])	41	64

[1]) Inclusief 6 sporthallen bij universiteiten, t.w. in Groningen, Nijmegen, Amsterdam, Delft, Eindhoven en Tilburg.
In 1967 konden 27 sporthallen in gebruik worden gesteld, in 1968 een aantal van 32.

b. Zweminrichtingen

Met betrekking tot de zweminrichtingen kan worden gesteld dat sinds de „Sportnota" van 1960 het aantal zweminrichtingen sterk is toegenomen, hoewel dit aantal nog lang niet toereikend is voor de dekking van de behoefte.

Het hiernavolgende overzicht laat zien dat per 1 september 1968 in Nederland 528 openbare openluchtzwembaden ter beschikking stonden, terwijl het aantal openbare overdekte zweminrichtingen op diezelfde datum 103 bedroeg.

Vanaf 1960 tot op heden werden 238 nieuwe openluchtzwembaden gerealiseerd, terwijl vanaf dat jaar 57 nieuwe overdekte zweminrichtingen in gebruik werden genomen.

Tabel 1 – *Aantal openbare zweminrichtingen in Nederland, onderscheiden naar provincie en gemiddeld aantal inwoners per soort van object naar de situatie op 1 september 1968*

Provincie	Aantal inwoners per 1-1-1968	Openlucht zwembaden			Totaal overdekte zwembaden [1]	Aantal inwoners per zwembad (afgerond)		
		Totaal	w.v. met gesloten bassins	w.v. met gedeeltelijk of niet gesloten bassins		van kolom 3	van kolom 4	van kolom 6
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Groningen	511 753	43	21	22	7	11 900	24 400	73 100
Friesland	511 330	32	19	13	2	16 000	26 900	255 700
Drenthe	354 124	36	26	10	4	9 850	13 600	88 500
Overijssel	895 916	52	36	16	6	17 200	24 900	149 300
Gelderland	1 456 554	70	43	27	15	20 800	33 900	97 100
Utrecht	768 715	30	18	12	7	25 600	42 700	109 800
Noord-Holland	2 215 876	65	36	29	18	34 100	61 600	123 100
Zuid-Holland	2 922 450	76	42	34	27	38 500	69 600	108 200
Zeeland	298 457	20	16	4	1	14 900	18 700	298 500
Noord-Brabant	1 725 292	69	36	33	10	25 000	47 900	172 500
Limburg	985 738	32	22	10	6	30 800	44 800	164 300
Z. IJsselmeerpolders	10 451	3	3	—	—	3 500	3 500	—
C.B.R.	4 439	—	—	—	—	—	—	—
Nederland	12 661 095	528	318	210	103	24 000	39 800	122 900

[1]) Verdeling naar wateropp. zie tabel 2.

Samengesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Tabel 2 – *Aantal openbare overdekte zweminrichtingen, onderscheiden naar provincie en wateroppervlak van het overdekt gedeelte, per 1-9-1968*

Provincie	Totaal		Wateroppervlak					
	volledig overdekt	combinatie open en overdekt	t/m 200 m²		201 t/m 750 m²		v.a. 750 m²	
			overdekt	combinatie	overdekt	combinatie	overdekt	combinatie
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Groningen	7	—	4	—	3	—	—	—
Friesland	2	—	1	—	1	—	—	—
Drenthe	3	1	3	—	—	—	—	1
Overijssel	6	—	1	—	4	—	1	—
Gelderland	12	3	6	2	6	1	—	—
Utrecht	6	1	2	—	4	1	—	—
Noord-Holland	16	2	5	—	10	2	1	—
Zuid-Holland	21	6	9	1	12	3	—	2
Zeeland	1	—	1	—	—	—	—	—
Noord-Brabant	8	2	3	—	4	2	1	—
Limburg	3	3	1	1	2	2	—	—
Z. IJsselmeerpolders	—	—	—	—	—	—	—	—
Totaal Nederland	85	18	36	4	46	11	3	3

Samengesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

Tabel 3 – *Aantal en percentages van na 1959 gebouwde en momenteel in uitvoering zijnde openbare zweminrichtingen in Nederland, onderscheiden naar provincie en soort van object naar de situatie op 1-9-1968*

Provincie	Zwembadenbestand per 1-9-1968						Zwembadplannen in stadium van aanbouw c.q. aanbesteding, gunning					
	openlucht zwembaden			overdekte zwembaden (incl. combibaden)			openlucht zwembaden			overdekte zwembaden (incl. combibaden)		
	Totaal	w.v. gebouwd na 1959		Totaal	w.v. gebouwd na 1959		Aantal	aanwas na 1959		Aantal	aanwas na 1959	
		aantal	in % van kol. 2		aantal	in % van kol. 5		totaal kol. 3 + 8	in % van kol. 2 + 8		totaal kol. 6 + 11	in % van kol. 5 + 11
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Groningen	43	18	41	7	5	71	1 (1)	18	41	3 (2)	6	75
Friesland	32	20	63	2	1	50	1 (1)	20	63	2	3	75
Drenthe	36	23	64	4	4	100	4 (2)	25	66	4	8	100
Overijssel	52	24	46	6	3	50	5 (1)	28	50	3	6	67
Gelderland	70	27	39	15	11	73	7 (1)	33	43	6	17	81
Utrecht	30	9	30	7	5	71	2	11	34	—	5	71
Noord-Holland	65	21	32	18	5	28	3	24	35	3	8	38
Zuid-Holland	76	31	41	27	13	48	11 (1)	41	48	17	30	68
Zeeland	20	12	60	1	1	100	1	13	62	4	5	100
Noord-Brabant	69	38	55	10	6	60	5 (2)	41	57	8 (1)	13	76
Limburg	32	12	38	6	3	50	4	16	44	10 (1)	12	80
Z. IJsselmeerpolders	3	3	100	—	—	—	—	3	100	—	—	—
Nederland	528	238	45	103	57	55	44 (9)	273	48	60 (4)	113	71

( ) = verbouw/reconstructie, niet in aanwas opgenomen.

Samengesteld door de Vereniging van Nederlandse Gemeenten.

§ 3. Leiding – opleiding

Een belangrijk aspect voor een gunstige ontwikkeling van de sportbeweging in zijn totaliteit vormt ook de leiding. Zulks geldt zowel voor de algemene bestuurlijke leiding (vrijwilligers en administratieve beroepskrachten) als voor de technische leiding in engere zin (verenigingsleiders, oefenmeesters, sportleiders met name voor de jeugd, scheidsrechters en juryleden).

Niet onvermeld mag blijven het vele waardevolle werk dat door talloze vrijwilligers in en voor de sportorganisaties wordt verricht, en zonder wier toewijding de sportontwikkeling tot op het huidige niveau niet mogelijk zou zijn geweest.

Over het aantal leidinggevende krachten bij de sportorganisaties zijn op dit moment helaas geen nauwkeurige gegevens bekend.

Teneinde toch een beeld te kunnen geven van hetgeen door of onder auspiciën van de landelijke sportorganisaties op het terrein van opleidingen en cursussen wordt gepresteerd, volgt onderstaand een overzicht van de laatste beschikbare gegevens daterend van 1963 van de opleidingsactiviteiten.

Staat 2 – *Opleidingsactiviteiten 1963*

Cursuscategorie	Aantal cursussen	Aantal *deelnemers* waarmede werd begonnen	Aantal deelnemers aan *examen*	Aantal *geslaagden*
Categorie I: Cursussen verenigingsleiders instructeurs, oefenmeesters, zwemonderwijzers e.d.	143	2 848	1 464 [1])	929 [1])
Categorie II: Cursussen hulp- of assistentleiders, hulpen van de zwemonderwijzers, voorturners e.d.	58	1 488	1 019	888
Categorie III: Cursussen juryleden en scheidsrechters	113	2 375	1 379	1 170
Categorie IV: Cursussen bestuursfunctionarissen en bestuurskader	39	866	—	728
Categorie V: Cursussen jeugdsportleider/ster, verenigingskleuterleidster e.d.	99	2 035	1 077	977
Categorie VI: Herscholingscursussen, studiebijeenkomsten e.d.	125	2 030	— [2])	— [2])
Totaal.	577	13 642	4 939	4 692 [3])

[1]) Eerste *half*jaar 1968:
Aantal deelnemers aan examen: 1081
Aantal geslaagden: 836

[2]) Hieraan zijn geen examens verbonden.

[3]) Inclusief 728 personen (cat. IV) voor wie voltooiing van de cursus niet wordt afgesloten met een examen.

§ 4. Uitgaven voor lichamelijke vorming en sport

Aan de in februari 1969 door het C.B.S. gepubliceerde „Statistiek van de uitgaven der overheid voor cultuur en recreatie 1966" [1]) kunnen de volgende gegevens worden ontleend.

Staat 3 – *Netto overheidsuitgaven voor lichamelijke vorming en sport, 1963–1966*

Jaar	In miljoenen guldens	In % van totale netto-uitgaven voor cultuur
1963	80,8	26
1964	102,8	25
1965	128,6	24
1966	166,8	26

De hiervermelde uitgaven voor lichamelijke vorming en sport zijn exclusief de uitgaven voor dit doel in het kader van de voorzieningen ten behoeve van studenten.

Wat de uitgaven van het Rijk betreft kan nog worden opgemerkt dat in de vier genoemde jaren de netto uitgaven voor lichamelijke vorming en sport ± 1 % uitmaakten van de totale netto uitgaven van de rijksoverheid voor cultuur.

Bij de gemeenten was dit percentage in de jaren 1963 t/m 1965 41 en 43 in 1966.

Wanneer wordt nagegaan in welke mate de verschillende overheden in de uitgaven voor lichamelijke vorming en sport participeren dan kan worden vastgesteld dat in alle vier genoemde jaren 2 % van de vermelde uitgaven ten laste kwam van het Rijk en 98 % ten laste van de gemeenten.

Voor 1966 betekent dit, dat van het totaal aan netto-uitgaven van de overheid voor de lichamelijke vorming en sport van f 166.8 miljoen, f 163.1 miljoen – vooral ten behoeve van sportaccommodaties – werd gedragen door de gemeenten. Een meer gedetailleerd overzicht van de Rijksuitgaven ten behoeve van de sport is opgenomen in bijlage C.

Opgemerkt zij dat de leden van de sportverenigingen o.a. met hun contributies naar schatting jaarlijks een bedrag van ruim f 100 miljoen bijdragen. Door de zeer uiteenlopende vormen van bonds- en verenigings-contributie-bepalingen is het uitermate moeilijk hiervan een beeld te verkrijgen. Het bedrag van de werkelijke uitgaven ten behoeve van hun sportbeoefening in totaal (dus met inbegrip van sportkleding, uitrusting, reiskosten, entreegelden enz.) zal ongetwijfeld nog aanzienlijk hoger liggen, doch valt niet te schatten.

Hierbij zijn nog buiten beschouwing gelaten de grote bedragen die besteed worden aan sportbeoefening, in de vorm van o.m. wintersport, bergtoerisme, in het buitenland.

[1]) In deze statistiek rekent het C.B.S. tot de uitgave voor cultuur de uitgaven voor:

jeugdwerk
volksontwikkeling
sport en vrijetijdsbesteding
bibliotheekwezen
monumenten
musea
muziek
toneel
film
beeldende kunst
natuur- en landschapsbescherming

Voor 1966 zijn voorts nog de volgende gegevens bekend:

Uit de totogelden 1966/1967 kwam f 19.3 miljoen ten goede aan de sportbeoefening.

Het door publiek bestede bedrag voor bezoek aan sportuitvoeringen bedroeg in 1966 f 31 376 000.

De gegevens over 1966 kunnen thans in het hiernavolgende overzicht worden samengevat.

Staat 4 – *Uitgaven voor lichamelijke vorming en sport in 1966 (globaal)*

(in miljoenen guldens)

Overheid	**166.8**
waarvan:	
gemeenten	*163.1*
Bevolking	**150.7**
waarvan uit:	
– contributies	*100.–*
– sporttoto ('66/'67) . . .	*19.3*
– bezoekers sportuitvoeringen . . .	*31.4*
Totaal	**317.5**

Ter illustratie zijn in onderstaand overzicht de gegevens opgenomen van de uit de opbrengst van de sporttoto aan de sportbeoefening ten goede gekomen bedragen.

Staat 5 – *Aan de sportbeoefening ten goede gekomen bedragen, sporttoto 1965/1966 en 1966/1967 (afgerond)*

Bestemming	1965/1966	1966/1967
Sportorganisaties	f 3 284 400	f 3 514 100
Ned. Sport Federatie	1 550 000	1 545 000
Sportaccommodaties	2 999 250	4 351 500
Nationaal Sportcentrum	2 000 000	2 000 000
Vóór-inhouding Sportver. . . .	8 093 000	7 859 000
Totaal	f 17 926 650	f 19 269 600

Een volledig overzicht van de Rijksuitgaven ten behoeve van de sport in de jaren 1960 t/m 1968 is opgenomen in tabel 2 van bijlage C.

Afgezien van de uitgaven in het kader van het subsidiebeleid voor de stimuleringsgebieden e.d. is het totaal van de directe uitgaven door het departement van ondergetekende gestegen van f 1.4 miljoen in 1960 tot f 6.6 miljoen in 1968. De stijging in de laatste jaren is vooral een gevolg van de in 1967 ingevoerde subsidieregeling voor specifieke sporthallen.

Hoofdstuk 5. Elementen van het sportbeleid

§ 1. Inleiding

Op basis van de met name in hoofdstuk III weergegeven overwegingen wil de ondergetekende thans komen tot een nadere concretisering van het beleid m.b.t. de lichamelijke vorming en sport.

Wellicht ten overvloede wil zij er nogmaals op wijzen dat de hieronder uit te werken beleidslijnen zich beperken tot die aspecten van de sport en lichamelijke vorming, die ressorteren onder het door haar beheerde departement.

In het kort samengevat zijn de in deze nota gegeven indicaties tot het sportbeleid gebaseerd op de volgende grondgedachten:

Het sportbeleid maakt een integrerend deel uit van het maatschappelijke en culturele welzijnsbeleid. Dit houdt o.m. in dat bij de vormgeving van het sportbeleid de inspraak van de bevolking waaronder in het bijzonder van de sportbeoefenaren alsmede de coördinatie met andere onderdelen van het welzijnsbeleid van groot belang worden geacht.

Op grond van het grote belang dat m.b.t. de sport en de lichamelijke vorming wordt gehecht aan de vormende waarde, zowel in lichamelijke zin als m.b.t. de ontwikkeling van de totale persoon alsmede aan de recreatieve betekenis, wil de ondergetekende zoveel als mogelijk is, bijdragen in de bevordering van de sportbeoefening en de lichamelijke vorming, gericht zowel op een zo breed mogelijke deelneming van de bevolking als op een zo verantwoord mogelijke wijze van sportbeoefening.

De door de democratisering van de sport in omvang toegenomen sportbeoefening en de hogere kwalitatieve eisen welke aan leiding en accommodaties worden gesteld leiden tot een sterke stijging van de kosten die voortvloeien uit een aan de moderne eisen beantwoordende sportbeoefening.

Kosten, die voorshands ondanks de toegenomen bestedingsmogelijkheden niet geheel door een (verhoogde) bijdrage van de sportbeoefenaren zelf kunnen worden opgevangen.

Op de hierin gelegen gronden voor subsidiëring is het sportbeleid mede gebaseerd.

In aansluiting op het voorgaande is het sportbeleid van ondergetekende meer concreet gericht op:

de bevordering van de deskundigheid van het leidinggevend en instruerend kader.

De bevordering van de totstandkoming van voldoende en adequate sportaccommodaties, bedoeld om ook in materiaal opzicht een verdere en eventueel betere ontwikkeling van de sportbeoefening in Nederland mogelijk te maken.

Op lange termijn is het beleid gelegen in het tot stand brengen van een wetgeving voor het maatschappelijk en cultureel welzijn, waarin ook de sport een adequate plaats zal dienen te ontvangen en waarin o.m. aandacht zal worden gegeven aan het gestructureerde overleg, de eigen aard van de lichamelijke vorming en sport en aan de financiering. M.b.t. de nadere concretisering van de beleidslijnen moet rekening worden gehouden met de beperkte budgettaire mogelijkheden. Dit houdt in dat aan alle wensen en verlangens van de sportbeweging niet volledig tegemoet

kan worden gekomen en dat t.a.v. meerdere aspecten prioriteiten moeten worden gesteld. De ondergetekende is desalniettemin tegen de achtergrond van bovenstaande overwegingen, voornemens in de komende jaren aan een sportbeleid zoveel als mogelijk is gestalte te geven door in eerste aanleg vooral aandacht te schenken aan de volgende punten:

§ 2. Studie en onderzoek

Reeds moest worden geconstateerd dat m.b.t. een aantal voor het beleid essentiële aspecten exacte en recente gegevens ontbreken. Zeker wanneer in verband met de beperkte financiële middelen slechts op basis van prioriteiten beleidsbeslissingen kunnen worden genomen, zijn een gedetailleerde informatie omtrent de stand van zaken en de ontwikkeling van de behoeften en een inzicht in de bestaande knelpunten van het grootste belang. Maar ook in het algemeen geldt dat voor de fundering van het beleid de resultaten en inzichten van wetenschappelijk onderzoek en studie onontbeerlijk zijn. De ondergetekende streeft ernaar om in samenwerking met de daarvoor in aanmerking komende instanties voor de toekomst te komen tot een meer systematische en regelmatige verzameling van voor het beleid relevante gegevens. Op dit terrein zijn onder meer de Vereniging van Nederlandse Gemeenten en de Nederlandse Sport Federatie actief. Met het Centraal Bureau voor de Statistiek wordt nader overleg geopend aangaande een hernieuwd statistisch onderzoek op het gebied van de sportaccommodaties.

De ondergetekende is voorts van plan op korte termijn een onderzoek te doen instellen naar de aard, omvang, motieven en ontwikkeling van de ongeorganiseerde en recreatieve sportbeoefening.

Naast deze vooral kwantitatieve onderzoekingen zullen ook kwalitatieve onderzoekingen de aandacht moeten krijgen.

Een verdere verdieping d.m.v. wetenschappelijk onderzoek van de pedagogische, psychologische en sociologische aspecten en inzichten van de sportbeoefening zomede t.a.v. de medische begeleiding en keuring, en de opleidingen, wordt van groot belang geacht.

Zeer gewenst komt ondergetekende ook voor, het instellen van een onderzoek, dat destijds reeds door de N.S.F. aan de kabinetsformateurs werd voorgesteld, naar de wijze waarop de bemoeiingen van overheden en particulier initiatief beter kunnen worden gecoördineerd t.a.v. het beleid op het gebied van de lichamelijke vorming en de sport, de recreatie en het jeugdwerk.

Waar nodig en mogelijk zal de totstandkoming van dergelijke onderzoekingen worden bevorderd.

§ 3. Bevordering van deskundige leiding bij de sportbeoefening

a. Opleidingen

De voortdurende groei van de landelijke sportorganisaties en het aantal sportverenigingen schept problemen op het bestuurlijk-organisatorische en technische-leidinggevende vlak zowel op landelijk regionaal als op plaatselijk niveau. Door de sterke toeloop van de jeugd, het toenemend streven naar verantwoord leiding geven en het zich uitbreidende wedstrijdwezen groeit bij de sportorganisaties de behoefte aan specifiek geschoolde leiding. De ondergetekende is dan ook van mening, dat deze groei van de landelijke sportorganisaties vooral wat betreft de jeugd, naast een goede organisatorisch bestuurlijke leiding, in nog sterkere mate een in pedagogisch en technisch opzicht verantwoorde leiding noodzakelijk maakt.

Mede gezien de vormende betekenis van de sport wordt een deskundige en verantwoorde leiding in het totale bestel van de sportbeweging van evident belang geacht. De opleidingen voor bestuurs- en technisch leidinggevend kader verdienen dan ook alle steun, teneinde o.m. de blijvende opvang van de jeugd te verzekeren.

Ook de voorziening in de toenemende behoefte aan deskundige leiding voor de eveneens in betekenis groeiende z.g. ongeorganiseerde sportbeoefening verdient in dit verband bijzondere aandacht.

In dit verband beoogt de ondergetekende aan de bevordering en verdere ontwikkeling van de sportbeoefening bij te dragen door toepassing van de rijkssubsidieregeling landelijke sportorganisaties. (Zie hoofdstuk VI § 1). Voortgaande verbetering naar niveau en inhoud van de reeds bestaande opleidingen, zomede de groei van het aantal opleidingen, benevens de andere in deze regeling betrokken activiteiten waartoe de subsidieregeling de mogelijkheid biedt zullen in de naaste toekomst hogere bedragen vergen.

Van betekenis is daarnaast de voortzetting van het overleg en de samenwerking met de Nederlandse Sport Federatie en met de landelijke sportorganisaties om te komen tot een verdere verbetering en het bereiken van een zekere mate van gelijkwaardigheid van de talrijke cursussen voor de opleiding van technisch-bestuurs- en organisatorisch kader, en de examens die ter afsluiting van deze cursussen door de verschillende organisaties worden afgenomen.

De ondergetekende hoopt ook hierdoor bij te dragen aan de vorming van verantwoordelijk en deskundig kader, waaraan bij de landelijke sportorganisaties een chronisch tekort bestaat.

Hoewel de C.I.O.S.-opleidingen sinds 1 januari 1968 zijn komen te ressorteren onder het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen houdt de ondergetekende op grond van hierover gevoerd overleg met haar ambtgenoot van O. en W. inspraak bij de functionering en de verdere ontwikkeling van de centrale sportopleidingsinstituten.

Het is de ondergetekende bekend dat wel de wens leeft tot toekenning van een onderwijsbevoegdheid aan de C.I.O.S.-afgestudeerden. D.m.v. een applicatiecursus, zou deze onderwijsbevoegdheid dan kunnen worden behaald. De aangelegenheid regardeert evenwel in eerste aanleg haar ambtgenoot van Onderwijs en Wetenschappen.

b. Subsidiëring van leidinggevend kader

Het is niet alleen van belang dat t.b.v. het technisch leiding geven in de sportwereld voldoende en bekwaam kader wordt opgeleid, doch de sportwereld moet ook in staat worden gesteld over voldoende middelen te beschikken teneinde van dit kader gebruik te maken. Hierbij wordt gedoeld zowel op de sportbeoefening binnen als buiten het verband der landelijke sportorganisaties. Naast het reeds eerder gesignaleerde tekort aan technisch-leidinggevend kader bestaat de indruk dat bij de sportverenigingen de enthousiaste vrijwillige leiding in vele gevallen onvoldoende door deskundigen wordt ondersteund, als gevolg waarvan deze leiding niet altijd optimaal functioneert.

Overigens zij hierbij bepaald niet te kort gedaan aan het vele goede dat op deze wijze tot stand is en wordt gebracht.

Een goede technische leiding bij de sportbeoefening en deskundige training zijn in een nog steeds toenemende mate van betekenis. De wedijver in de sport is uit de aard der zaak groot en komt steeds duidelijker naar voren. Hierbij speelt een rol de schaalvergroting tengevolge van de in versterkte mate toenemende nationale

en internationale vergelijking van sportprestaties welke hoe langer hoe meer openbaar wordt gemaakt door de activiteiten van de verschillende massamedia. Dit alles versterkt het streven naar voortdurende kwaliteitsverbetering. De mogelijkheid van een kwalitatief hoog niveau van sportbeoefening is dan ook heden ten dage praktisch bepalend voor de bevrediging die het overgrote deel der sportbeoefenaren in hun sport(en) vindt en voor de aantrekkingskracht die met name voor de jeugd van de sport uitgaat. Voor het op het vereiste moderne peil brengen en houden van de sportbeoefening en om een blijvende opvang van de jeugdige sportbeoefenaren te verzekeren is een deskundige leiding van zeer groot belang. Deze leiding zal met name het onmisbare omvangrijke vrijwilligerskader moeten ondersteunen. De ondergetekende stelt zich dan ook op het standpunt dat het technisch-leiding geven zowel binnen het kader van de sportorganisaties als in andere situaties en in ander verband in principe in handen dient te zijn van een daartoe goed opgeleid kader. Het is echter duidelijk dat het niet voorhanden zijn van voldoende financiële middelen voor vele sportorganisaties een belemmering vormt tot het aanstellen van een kwantitatief en kwalitatief voor zijn taak berekend technisch kader. Gelet op het hierboven omschreven grote belang van deze leiding, wordt nagegaan in hoeverre ter bevordering van een goedgeleide sportbeoefening zowel in als buiten het verband van de landelijke sportorganisaties door medesubsidiëring de aanstelling van gekwalificeerde leiding in voldoende mate meer of beter mogelijk kan worden gemaakt.

Aangezien tenminste 50 % van het ledenbestand der landelijke sportorganisaties wordt gevormd door jeugdige sportbeoefenaren in de leeftijd tot 18 à 20 jaar, hetgeen neerkomt op ca. 1 000 000, denkt de ondergetekende in het bijzonder aan een dergelijk stelsel van subsidiëring voor jeugdgroepen prioriteit te verlenen.

Ook voor de bevordering van een verantwoorde ontwikkeling van de prestatiesport – de sport waarbij men zich grote inspanningen moet getroosten om de top te bereiken – is een goede leiding van grote betekenis.

§ 4. Verbetering en uitbreiding van de sportaccommodaties

a. Reeds eerder is in deze nota gewezen op het belang van het beschikbaar zijn van voldoende voor een verantwoorde sportbeoefening geschikte sportaccommodaties.

De bevordering van de totstandkoming van overdekte sportaccommodaties is, gezien de voortdurende groei van de sportbeweging en de toenemende belangstelling voor sportbeoefening in overdekte ruimte, een aangelegenheid die prioriteit verdient.

In het kader van de bestaande subsidieregeling voor overdekte sportaccommodaties (zie hoofdstuk VI § 2) kon vooralsnog slechts aan de *specifieke sporthallen* daadwerkelijke aandacht worden geschonken. In de bouw van deze sporthallen wordt een vrij sterke groei waargenomen. (Zie hoofdstuk IV § 2*a*.)

Naar verwachting zal deze lijn zich in de komende jaren kunnen voortzetten.

Deze betrekkelijk gunstige ontwikkeling hangt o.m. samen met een verlaging van de gemiddelde stichtingskosten, die afgaande op de thans bij het departement berustende subsidie-aanvragen ca. f 900 000 bedragen (in de periode 1945–1965 gemiddeld f 1,5 miljoen). Deze verlaging is vooral een gevolg van de vereenvoudiging in bouwtechnieken en een streven naar soberheid in bouw en outillage.

De behoefte aan specifieke sporthallen werd in hoofdzaak op basis van de georganiseerde sportbeoefening en met gebruikmaking van daartoe strekkende gegevens van de V.N.G. en de N.S.F. naar deskundige inzichten geraamd op 180 à 200. Daarbij is geen rekening gehouden met de latente behoefte, die zich eerst manifesteert door de aanwezigheid van de sporthallen op zich, doch slechts met de geconstateerde toeneming van de georganiseerde sportbeoefening en de waarneembare omvang van de ongeorganiseerde sportbeoefening. Een, zij het voorzichtige prognose, doet verwachten dat op langere termijn een behoefte aan 350 sporthallen wellicht niet te hoog moet worden geacht.

Een ideaal-typische situatie van het benodigde aantal sporthallen is in het algemeen echter niet aan te geven. De praktijk leert dat tengevolge van de aanzuigende werking van een eenmaal in gebruik genomen sporthal de behoefte aan dit soort voorzieningen in de naaste omgeving in sterke mate toeneemt.

Aanvankelijk gehanteerde prognosecijfers, gebaseerd b.v. op een aangenomen verhouding van één sporthal op een aantal van x inwoners, blijken veelal na korte tijd te zijn achterhaald.

Wordt daarenboven rekening gehouden met een zeker aanwezige latente behoefte van zowel de georganiseerde als de ongeorganiseerde sportbeoefening dan is het duidelijk dat het voor de bouw van sporthallen beschikbare bedrag tot temporisering noopt.

Een en ander heeft tot gevolg dat althans voorlopig zal moeten worden gewerkt met een prioriteitenschema (zie blz. 34).

Uitbreiding van de genoemde subsidieregeling met *sportzalen* (overdekte sportaccommodaties met een obstakel-vrij speelveld van 13 x 22 m resp. van 16 x 28 m en een obstakel-vrije hoogte van 7 meter) behoeft in eerste aanleg de inspraak van de Minister van Onderwijs en Wetenschappen, omdat dergelijke zalen ook als z.g. vergrote gymnastieklokalen voor het onderwijs kunnen worden gezien. Dit type overdekte accommodatie wordt vooral van belang geacht voor de kleinere gemeenten, waarvoor zowel de stichtingskosten als de exploitatie van een specifieke sporthal een vrijwel onhaalbare zaak zijn. Bovendien zijn deze objecten eveneens zeer geschikt als sport- en of oefenlokaliteiten in de wijken van grotere stadsgemeenten.

Bij een eventuele opneming in de subsidieregeling van dit soort projecten zouden naar verwachting per jaar 25 sportzalen hiervoor in aanmerking kunnen komen.

Of de subsidieregeling t.z.t. mede van toepassing kan worden verklaard op *overdekte zweminrichtingen* valt op het moment van verschijning van deze nota nog niet te overzien.

Deze aangelegenheid regardeert mede het Ministerie van Sociale Zaken en Volksgezondheid dat verantwoordelijk is voor wat betreft de hygiënische aspecten van zweminrichtingen.

Indien eventueel ook t.a.v. overdekte zweminrichtingen zou worden gekozen voor een systeem van investeringssubsidies, verzetten de strekking en signatuur van de subsidieregeling zich niet tegen het opnemen van dit soort accommodaties.

Dat in het bovenstaande betoog geen rekening is gehouden met nog andere soorten van overdekte sportaccommodaties wil geenszins zeggen dat deze niet van voldoende importantie zouden zijn om t.z.t. eveneens in de subsidieregeling te worden betrokken. De ondergetekende heeft zich slechts bepaald tot de verhoudingsgewijs meest urgente voorzieningen, daarbij rekening houdend met de thans te overziene financiële mogelijkheden.

b. Naast de bevordering van de bouw van sportaccommodaties zal bovendien gestreefd worden naar een zo efficiënt mogelijk gebruik van alle accommodaties die de sportbeoefening mede ten dienste kunnen staan. In toenemende mate zullen beherende instanties als bijvoorbeeld gemeente- en schoolbesturen moeten overgaan tot het openstellen van sportvelden en bepaalde sportcomplexen, die zich daartoe lenen, voor het vrijelijk beoefenen van sport en bewegingsrecreatie door de bevolking.

Deze vrije sportbeoefening is vooral ook van bijzonder belang bij de inrichting van grote recreatie-eenheden buiten de bebouwde kom.

Binnen dit kader ligt het in de bedoeling in nader overleg met het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen waar mogelijk de bouw en het gebruik van gymnastieklokalen te bevorderen en te effectueren.

In dit verband moet ook nog worden gewezen op de vele dorpshuizen, waarvan „de grote zaal" als gymnastiek- en sportzaal functioneert.

In het genoemde overleg zal worden betrokken het nagaan van de mogelijkheid in hoeverre bij schoolcomplexen aanwezige speelplaatsen buiten de schooltijd opengesteld kunnen worden voor de sportbeoefening in de ruimste zin. Dit aspect is met name van belang voor de jeugd, voor wie veelal de straat als natuurlijk speelmilieu verloren is gegaan.

De praktische moeilijkheden die zich m.b.t. deze openstelling kunnen voordoen mogen evenwel niet worden onderschat. In het hierboven bedoelde overleg zal tevens worden nagegaan welke modaliteiten kunnen worden gevonden om deze aangelegenheid snellere voortgang te doen vinden. Met het departement van Defensie wordt contact onderhouden over de ruimere beschikbaarstelling voor de burgerij van de bij militaire objecten aanwezige sportvoorzieningen. Het is verheugend dat een eerste stap in deze richting reeds incidenteel een aantal resultaten heeft opgeleverd.

§ 5. Topsport

Rekening houdende met gunstige zowel als ongunstige ervaringen die met de beoefening van of het kijken naar topsport de laatste jaren zijn opgedaan is ondergetekende toch van mening dat van goed geleide topsport een inspirerende en wervende werking op de jeugd kan uitgaan. In dit verband kan tevens de vraag worden opgeworpen of de topsporter alleen waardering en steun verdient als iemand die opzienbarende sportprestaties levert dan wel of andere vormen van steun voor de bevordering van zijn persoonlijk en maatschappelijk welzijn moeten worden overwogen.

Het aloude gezegde „mens sana in corpore sano" doelt er reeds op dat het bij de sportbeoefening niet alleen gaat om lichamelijke waarden, maar uiteindelijk om een harmonische ontwikkeling van de totale persoon. Vandaar dat wel wordt gedacht aan psychologische begeleiding van de sportbeoefening, en in sommige gevallen wellicht met een zekere mate van wat wel genoemd wordt sociale begeleiding, waarbij o.m. valt te denken aan het verlenen van faciliteiten voor een eventuele beroepsopleiding en voortgezette maatschappelijke vorming van topsporters. Wat betreft de wenselijkheid en vormgeving van bovenbedoelde sociale begeleiding van de topsport zijn de gedachten nog niet volledig uitgekristalliseerd. Zoals bekend heeft een studiegroep, samengesteld uit vertegenwoordigers van het N.O.C. en de N.S.F. onlangs een rapport m.b.t. dit vraagstuk uitgebracht. De ondergetekende ziet met belangstelling de gedachtenwisseling rond dit rapport tegemoet.

Zoals reeds eerder in deze nota is betoogd, speelt de sportbeoefening zich vooral af in de sfeer van de vrijetijdsbesteding. Aan het individu dient derhalve op het punt van de sportbeoefening de nodige vrijheid en initiatief gelaten te worden. Het spreekt evenwel vanzelf dat zoveel mogelijk die situaties voorkomen dienen te worden, waarin maatschappelijke kansen en individuele mogelijkheden voor bepaalde sportbeoefenaren – juist tengevolge van hun sportbeoefening – zouden worden afgesneden.

§ 6. Medische begeleiding

De ontwikkeling m.b.t. de topsport, het dopingsvraagstuk, en vooral het belang van de sportbeoefening en de lichamelijke vorming in het algemeen, maken het noodzakelijk binnen het kader van het sportbeleid mede ruime aandacht te geven aan de medische aspecten. In het kader van de bevordering van een uit een oogpunt van lichamelijke en geestelijke gezondheid verantwoorde wijze van sportbeoefening en lichamelijke vorming wordt aan de medische sportkeuring en met name voor de topsport aan de medische begeleiding groot belang gehecht.

Gestreefd moet dan ook worden naar een verdere uitbouw en bredere opzet van de medische sportkeuring.

De medische sportkeuring wordt in de huidige situatie ten dele bekostigd uit een eigen bijdrage van de sportbeoefenaren, ten dele uit bijdragen van de N.S.F., van de gemeenten en van het Rijk en werd mede mogelijk gemaakt door het billijke tarief dat de keurende artsen hiervoor aanvankelijk in rekening brachten. Het rijkssubsidie was mede gebaseerd op overwegingen van pedagogische aard. De praktijk leert immers dat de sportbeoefenaren, waaronder uiteraard vele (zeer) jeugdigen, zelf of hun ouders of verzorgers zich veelal de, in vergelijking met de andere voor de sportbeoefening te maken kosten, slechts relatief geringe uitgave voor een medische sportkeuring niet willen getroosten. Deze eigenlijk onverantwoorde gedragslijn is binnen de georganiseerde sportbeoefening mogelijk doordat nog niet alle sportorganisaties deze keuring verplicht stellen.

Gezien de medische risico's die aan de sportbeoefening verbonden zijn, wil de ondergetekende teneinde de medische sportkeuring zoveel mogelijk zeker te stellen deze stimulerende rijksbijdrage voorshands blijven verlenen. Hierbij dient er nog op te worden gewezen dat de keurende artsen er steeds meer toe overgaan normale honoraria voor de keuringen te vragen, hetgeen uiteraard een aanzienlijke kostenverhogende invloed heeft.

Daarenboven komt het de ondergetekende noodzakelijk voor de keuring periodiek en/of frequenter te doen plaatsvinden en op jeugdiger leeftijd daarmee aan te vangen. Met betrekking tot het dopingsvraagstuk heeft ondergetekende met belangstelling kennisgenomen van het in relatie tot dit vraagstuk uitgebrachte rapport door de Vereniging voor Sportgeneeskunde. Over de wenselijkheid van het tot stand brengen van een regeling dienaangaande vindt thans overleg plaats met de N.S.F., waarbij haar ambtgenoten van Sociale Zaken en Justitie mede ten nauwste zijn betrokken. Bij dit vraagstuk zijn voorts ook internationale aspecten in het geding.

Overigens zij opgemerkt dat een wettelijke regeling geen eenvoudige zaak zal zijn.

§ 7. Sportraden

De inspraak van alle betrokkenen en van de bevolking als geheel acht de ondergetekende voor de vormgeving van een sportbeleid van het grootste belang.

Het is naar haar mening een verheugend verschijnsel dat met het oog hierop reeds in vele provincies en gemeenten sportraden tot stand zijn gekomen die in samenspel tussen vertegenwoordigers van de sport, andere functionele en categoriale raden, alsmede organen voor overleg en advies en gemeentelijke of provinciale overheden, een bijdrage beogen te leveren aan de realisering van een op de lokale of regionale situatie gericht sportbeleid.

Het sportbeleid zal immers, zeker voor wat betreft de voorzieningen, primair gestalte dienen te krijgen op het lokale en regionale vlak.

De ondergetekende wil een doelmatige werking van deze sportraden in provinciaal verband bevorderen en steunen d.m.v. een gedeeltelijke subsidiëring en streeft daarbij naar de totstandkoming van een subsidieregeling voor deze en vergelijkbare andere raden.

Van verschillende zijden, o.m. laatstelijk bij de behandeling van de begroting van dit departement in de Vaste Commissie van C.R.M. op 18 en 19 oktober 1967 is of werd gedoeld op het nut resp. de noodzaak van de totstandkoming van een Nationale Raad voor de Sport. Van de zijde van een aantal andere instanties wordt daarentegen als bezwaar aangevoerd dat een dergelijke Raad eerder een vertragend effect zou hebben dan een voordeel zal zijn voor een goede functionering van het overleg tussen de overheid en de sportwereld.

De ondergetekende heeft zich omtrent het al dan niet wenselijk zijn van een dergelijk orgaan nog geen definitief oordeel gevormd. Bij de nadere oordeelsvorming zullen ook de denkbeelden aangaande de totstandkoming van een wettelijke regeling voor het maatschappelijk en cultureel welzijn een rol spelen.

§ 8. Manifestaties

De ondergetekende wil blijven bevorderen gelijk tot nu toe in bescheiden mate het geval was, dat – gezien het belang van dit soort activiteiten – uit de overheidsmiddelen steun wordt verleend aan incidentele sportevenementen (vooral met een nationaal c.q. internationaal karakter) voor zover deze niet kunnen worden begrepen onder de toepassing van de rijksregeling subsidiëring landelijke sportorganisaties.

§ 9. Sportbeoefening buiten het kader van de sportorganisaties

Reeds is gewezen op het toenemend inzicht in de betekenis en omvang van de sportbeoefening en de bewegingsrecreatie buiten het kader van de sportorganisaties. Gezien de grote vormende en recreatieve waarde die aan de lichaamsbeweging en lichaamsbeleving wordt toegekend valt deze ontwikkeling toe te juichen en verdient zij een positieve benadering.

Gedacht wordt aan een stelselmatige propagering en goed voorbereide voorlichting m.b.t. het belang van deze z.g. ongeorganiseerde sportbeoefening – van grote betekenis voor de vrijetijdsbesteding en de recreatie – en m.b.t. de daartoe aanwezige mogelijkheden.

In het kader van de openluchtrecreatie wordt door ondergetekende nog een bepaald facet van de sportbeoefening buiten de sportorganisaties in haar beleid opgenomen door het scheppen van vrije speelterreinen en andere ruimtelijke mogelijkheden voor recreatieve lichaamsbeweging in de buitenlucht.

Ook bij de oude stadswijken, die al dan niet op korte termijn worden gesaneerd, wordt i.v.m. verbetering van het woon- en leefmilieu zoveel als mogelijk de aanleg van speelveldjes voor de jeugd bevorderd.

Daarnaast zal de ongeorganiseerde sportbeoefening mede van betekenis zijn bij het beleid t.a.v. de accommodaties en t.a.v. de bevordering van de deskundigheid van de leiding.

De vraag of, en zo ja op welke wijze de bestaande sportverenigingen en eventueel ook andere instanties en instellingen bij dit aspect van de leiding een rol kunnen of moeten spelen, zal nog nader – in eerste aanleg door deze organisaties zelf – bestudeerd moeten worden.

Hoofdstuk 6. Beleidsinstrumenten

Voor de tenuitvoerlegging van een beleid dient de overheid te kunnen beschikken over instrumenten om het gestelde beleidsdoel te kunnen realiseren.

In dit verband dienen te worden genoemd, naast studie en voorlichting, de rijkssportopleidingen en het onderwijs in de lichamelijke oefening in het algemeen, subsidieregelingen en andere subsidiemaatregelen.

Voor wat betreft het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk kan in dit verband allereerst melding worden gemaakt van de volgende twee, thans geldende, subsidieregelingen:

§ 1. Rijksregeling subsidiëring landelijke organisaties op het gebied van de lichamelijke opvoeding en de sport

(Stcrt. 16 oktober 1967, no. 201)

Sinds 1955 wordt door de Rijksoverheid bijgedragen in de kosten voor de activiteiten van de landelijke sportorganisaties, op het terrein van de kadervorming, de vorming van de leden in het algemeen en de voorlichting (bijvoorbeeld: opleiding van verenigingsleiders, scheidsrechters en oefenmeesters, bestuurskader, kampen, kosten van bondsorgaan en kosten van demonstraties).

Tot 31 december 1967 werd in deze activiteiten gesubsidieerd op basis van de tekorten.

De thans van toepassing zijnde subsidieregeling die tot stand gekomen is mede op basis van een rapport van de Nederlandse Sport Federatie subsidieert niet in de tekorten maar in de bruto-uitgaven voor de eerdervermelde activiteiten. Als nieuw onderdeel is daarbij echter nog opgenomen de kosten voortvloeiende uit de bijwoning of organisatie van internationale conferenties e.d. Het subsidie-percentage bedraagt 70 voor de zogenaamde koepelorganisaties en 60 voor de overige landelijke sportorganisaties. Bovendien zal door het Rijk een subsidie worden verstrekt van 70 resp. 60 % voor de kosten die dienen voor het in stand houden van het centrale administratieve apparaat (bondsbureau) van de landelijke sportorganisaties.

Een van de voorwaarden volgens de nieuwe regeling is, dat tenminste een zesde deel van de totale subsidiabel en aanvaardbaar te achten exploitatiekosten betrekking moet hebben op de kosten van het opleidingswerk in zijn algemeenheid.

Het opnemen van deze z.g. 1/6 bepalingen in de nieuwe subsidieregeling, vindt oorzaak in de bijzondere waarde die de Rijksoverheid hecht aan goede leidersvorming. Bij het verlenen van subsidie aan de landelijke sportorganisaties is van het begin af het op gang brengen en bevorderen van een verantwoorde leidersvorming een sterk motief geweest.

Gezien ook de ontwikkelingstendens in de landelijke sportorganisaties met een zowel in relatieve als in absolute zin voortdurend stijgend aantal jeugdigen wordt het verantwoord geacht in het totaal van het subsidiebeleid dit accent in de regeling vooralsnog te handhaven.

Aan de hand van de ervaring in de eerstkomende jaren kan dan worden bezien in hoeverre op dit of op eventueel nog andere punten wijziging van de subsidieregeling gewenst is.

Gezien de beschikbare middelen kon de subsidieregeling nog niet ten volle ten

laste van de rijksmiddelen ten uitvoer worden gebracht. Met waardering kan echter worden vermeld dat met de N.S.F. tot ultimo 1969 een overgangsregeling is getroffen op basis waarvan de N.S.F. voor een deel bijdraagt in de subsidiëring, met name in de kosten van het administratieve apparaat. Een overzicht van de in de periode 1960–1968 aan de sportorganisaties toegewezen subsidiebedragen is opgenomen in bijlage C, tabel 1.

Hieruit blijkt o.m. dat het totale aan subsidies toegekende bedrag van 1960 tot 1968 is gestegen van f 600 000 tot ruim f 2 000 000. Ook het aantal organisaties dat een subsidie kreeg toegewezen is in die periode toegenomen.

Uit de groei van het subsidie en de verbeterde opzet van het subsidiebeleid moge het belang blijken dat wordt gehecht aan een gunstige ontwikkeling van een met een deskundig en verantwoordelijk kader uitgeruste sportbeweging.

Voor de thans onder de subsidieregeling vallende activiteiten is op de begroting 1969 een bedrag opgenomen van f 3 455 000 (1968 f 1 920 000). Realisering van de hiervoor gesignaleerde uitbouw van de regeling (zie hoofdstuk V § 3*a*) zal in de loop van de komende jaren een geraamde stijging tot een jaarlijks bedrag van f 5 à 6 miljoen nodig maken.

§ 2. Rijksregeling subsidiëring overdekte sportaccommodaties

(Stcrt. 3 oktober 1967, no. 192)

Krachtens deze regeling kan een subsidie worden verleend van ten hoogste 25 % tot een maximum van f 200 000 in de stichtingskosten van specifieke sporthallen. Dat vooralsnog de regeling alleen geldt voor specifieke sporthallen en hierin nog niet andere overdekte sportaccommodaties als bijvoorbeeld sportzalen en zwembaden kunnen worden betrokken – hetgeen oorspronkelijk wel in de bedoeling heeft gelegen – vindt zijn oorzaak in het beperkt, hetzij niet, beschikbaar zijn van financiële middelen voor dit doel. Voor deze regeling is op de begroting 1969 evenals in 1968 een bedrag van f 4,5 miljoen opgenomen.

Wanneer wordt uitgegaan van het maximaal mogelijke subsidie en van een voortgezette subsidiëring op basis van f 4,5 miljoen dan kunnen per jaar tenminste 22 sporthallen met Rijkssubsidie worden gesteund. De betekenis van de regeling wordt duidelijk, tegen de achtergrond van de produktie van gemiddeld 3 à 4 sporthallen per jaar in de periode 1945–1967.

Reeds eerder (hoofdstuk V, § 4*a*) is geconstateerd dat t.a.v. de subsidiëring van sporthallen vooralsnog gewerkt zal moeten worden volgens een prioriteitenschema.

Zoals de subsidieregeling ook reeds indiceert spelen bij de bepaling van de prioriteit voor toewijzing van het subsidie factoren als bevolkingsdichtheid, dichtheid van sportbeoefening en recreatie – kortom het behoeftenelement – alsmede het verzorgingsgebied een hoofdrol.

In aanmerking genomen het behoeftenelement en de in relatie hiertoe relatief grotere achterstand aan sporthallen in de Randstad Holland, bestaat daarbij voorts het streven aan een aanvraag om subsidie uit de Randstad een hogere urgentie toe te bedelen dan aan een aanvraag uit de overige landsdelen. Rekening houdend met de vorengenoemde factoren wordt voor toewijzing van het subsidie in algemene zin, alsmede in beginsel bij het toewijzen van subsidies aan gemeenten (instellingen) binnen welks grenzen dan wel verzorgingsgebied nog geen sporthal is gevestigd, ofwel in de buurt geen gymnastieklokaal aanwezig is, voorrang verleend boven gemeenten e.d. binnen welks verzorgingsgebied de stichting van een tweede, derde of daaraanvolgende sporthal wordt overwogen.

Tot uitbreiding van de subsidieregeling met andere vormen van overdekte sportaccommodaties, bijvoorbeeld sportzalen, zal door ondergetekende alleen worden overgegaan indien zij de mogelijkheid ziet tot een verhoging van het begrotingsbedrag.

Wanneer wordt uitgegaan van jaarlijks 25 sportzalen (vgl. hoofdstuk V § 4*a*) en een subsidie van f 100 000 à 150 000 per project, zou alsdan rekening moeten worden gehouden met een per jaar te reserveren subsidiebedrag van f 3 miljoen voor dit soort voorzieningen.

Volledigheidshalve moet nog worden opgemerkt dat buiten de eerdergenoemde subsidieregeling zij het incidenteel en niet op basis van een systematisch, het gehele land daarin betrekkend, beleid, ook reeds bijdragen van de Rijksoverheid in de kosten van bouw of aanleg van sportvoorzieningen werden verleend. Dit was bijvoorbeeld het geval in de stimuleringsgebieden en geschiedde meer recent door de maatregelen ten behoeve van de bevordering van de werkgelegenheid.

§ 3. Overige subsidiemaatregelen

Naast de beide hiervoor genoemde subsidieregelingen dienen nog subsidiemaatregelen te worden genoemd voor de volgende doeleinden:

a. Medische sportkeuring (vgl. Hoofdstuk V § 6).

Voor de handhaving van een minimale omvang van de medische sportkeuring is op de begroting 1969 een bedrag geraamd van f 150 000 (1968: f 150 000).

b. Sportmanifestaties (vgl. Hoofdstuk V § 8).

Voor dit doel is op de begroting 1969 een bedrag opgenomen van f 75 000 (1968: f 47 500).

c. Provinciale sportraden (vgl. Hoofdstuk V § 7).

Voor een gedeeltelijke subsidiëring van de provinciale sportraden is thans op de begroting 1969 een bedrag geraamd van f 150 000.

d. Subsidiëring van leidinggevend kader (vgl. Hoofdstuk V § 3*b*).

Zoals eerder in deze nota is opgemerkt, wordt nagegaan in hoeverre kan worden overgegaan tot subsidiëring van een stelsel van gekwalificeerde leiding. Op de begroting 1969 is hiervoor echter geen bedrag geraamd.

Gedacht wordt aan een toeslag-regeling op de, in het bijzonder aan jeugdgroepen van verenigingen, te geven lessen. Deze toeslag zou bijvoorbeeld f 2,– tot f 5,– per lesuur, afhankelijk van de kwalificatie van de leiding, kunnen bedragen.

Voor vele verenigingen vormen namelijk vooral de jeugdgroepen met een uit pedagogische overwegingen juist zo gewenste goede leiding, doch met betrekkelijk lage contributie-opbrengsten, een zware belasting.

Het aantal van dergelijke groepen dat op den duur in deze regeling zou kunnen worden betrokken kan worden geschat op een 30 000.

Gerekend tegen een aantal van 40 lessen per groep per jaar zou het hiermede gemoeid zijnde subsidiebedrag van een aanvankelijk in de orde van grootte van ruim f 1 miljoen liggend totaal tot ± f 4 à 4,5 miljoen kunnen stijgen.

Deze geleidelijke stijging is natuurlijk ook afhankelijk van de mate waarin bekwame leiding in de loop der jaren beschikbaar komt.

Ondergetekende meent hierbij ook nog in aanmerking te moeten nemen dat een aanzienlijk deel van de niet meer leerplichtige jeugd alleen langs deze weg een redelijk verantwoorde lichamelijke oefening kan ontvangen.

§ 4. Financiering

Reeds eerder in deze nota is geconstateerd dat de sport als verschijnsel niet meer uit de samenleving is weg te denken. De grote belangstelling die voor de sport bestaat, tot uiting komend in een actieve deelneming van velen en in de omvang van verschillende vormen van de zogenaamde passieve sportbeoefening wettigt de verwachting dat een belangrijk deel van de aan de sportbeoefening verbonden kosten gedragen zal kunnen en moeten worden door de sportbeoefenaren zelf en door diegenen uit de bevolking die hiervoor hun daadwerkelijke belangstelling tonen.

Dat dit in feite ook gebeurt bleek reeds bij het overzicht van de uitgaven voor lichamelijke vorming en sport (in 1966: bevolking ca. f 151 miljoen, overheid ca. f 167 miljoen: vgl. hoofdstuk IV § 4, staat 4).

De grote en groeiende belangstelling voor de deelneming aan de sportbeoefening en de als gevolg van een stijgende welvaart toenemende bestedingsmogelijkheden hiervoor doen de vraag rijzen of in de toekomst niet een grotere financiële bijdrage d.m.v. retributies moet worden gevraagd van allen die zich actief of als toeschouwer met de sport bezighouden.

Gesteld voor het probleem van de financiering van het sportbeleid staat de ondergetekende op het standpunt dat in eerste instantie ernstig gezocht dient te worden naar mogelijkheden van verhoging en/of uitbreiding van de contributies, entree-gelden en dergelijke.

Zij gaat er daarbij van uit dat voor een zaak als de sport waarvan de waarde algemeen wordt ingezien en waarvoor een nog steeds groeiende daadwerkelijke belangstelling bestaat, men bereid en als gevolg van de te verwachten stijging op lange termijn van het reële inkomen ook in staat zal zijn in toenemende mate een substantieel deel bij te dragen.

Maar zelfs een verdere verhoging van contributies en entree-gelden zal waarschijnlijk nog niet kunnen bewerkstelligen dat de sport hieruit geheel kan worden gefinancierd, gezien de hoge kosten die met name aan de accommodaties zijn verbonden. De overheid heeft derhalve m.b.t. de financiering van de sport een complementaire taak teneinde het de bevolking blijvend mogelijk te maken op adequate wijze sport te beoefenen en een kwantitatieve en kwalitatieve uitbouw daarvan te bevorderen.

In het samenspel tussen overheid en bevolking spelen de landelijke sportorganisaties waarin sedert jaren het particulier initiatief onder meer doch niet uitsluitend (vgl. de ongeorganiseerde en recreatieve sportbeoefening) vorm heeft gekregen, een belangrijke rol.

Voor een doelgericht sportbeleid is een vruchtbaar contact met de sportwereld, een inzicht in en begrip voor hetgeen daar leeft een voor de hand liggende wenselijkheid.

In het kader van deze samenwerking zal de financieringsproblematiek en het daarmee samenhangende retributievraagstuk mede aan de orde dienen te komen. Wanneer gesproken wordt over de financieringsbijdrage van de bevolking mogen de groeiende opbrengsten van de sporttoto in dit verband niet onvermeld blijven.

De aandacht werd reeds gevestigd op de belangrijke rol die vooral de gemeentelijke en ook de provinciale overheid inzake het sportbeleid speelt. De sportbeoefening zal immers slechts op het plaatselijke of regionale vlak concreet gestalte kunnen krijgen.

Uit het financiële overzicht (hoofdstuk IV § 4) bleek dat 98 % van de overheidsuitgaven voor lichamelijke vorming en sport ten laste komt van de gemeenten.

Ervan uitgaande dat de gemeenten t.a.v. de vormgeving van het sportbeleid en de financiering daarvan (met name voor wat betreft de accommodaties) reeds een overwegend aandeel hebben, stelt de ondergetekende zich op het standpunt dat de verantwoordelijkheid voor het sportbeleid, voor zover dit van de overheid afhangt, in eerste instantie blijft berusten bij de gemeentelijke overheden.

De Rijksoverheid in casu het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk vervult m.b.t. de financiering een aanvullende en ondersteunende rol vooral voor die beleidsaspecten waarvoor een landelijke benadering geboden is.

Hierbij wordt in de eerste plaats gedacht aan de bevordering van de deskundigheid en de opleiding van leidinggevend en instruerend kader, welke plaatsvindt binnen het kader van de landelijke sportorganisaties. Voorts kan van de Rijksoverheid een bijdrage worden verwacht m.b.t. die concretiseringen van het sportbeleid (sportaccommodaties) welke uit een oogpunt van sportbeoefening of recreatie van meer dan plaatselijke betekenis zijn, en waarvan de totstandkoming zonder rijksbijdrage zou worden belemmerd of bemoeilijkt.

Tenslotte zij hier gewezen op de complementaire taak van de Rijksoverheid voor zover het erom gaat de op de school begonnen lichamelijke vorming te doen behouden en te continueren.

Samenvattend kan worden gesteld dat de ondergetekende m.b.t. de financiering van het sportbeleid rekening houdt met de omstandigheid dat een belangrijk deel van de kosten door de sportwereld zelf wordt gedragen en dat de effectuering van een sportbeleid in eerste instantie en in overwegende mate een taak is van de gemeentelijke overheden.

Erkend wordt dat met de in deze nota genoemde beleidsaspecten een doelstelling is geformuleerd die slechts ten koste van vele inspanningen ook van de burgers en veelal op lange termijn kan worden gerealiseerd. De hierbij optredende financieringsproblematiek zal voortdurende aandacht vragen. Naast de mogelijkheden die liggen in de subsidiëring van overheidswege zal tevens nagegaan dienen te worden welke mogelijkheden er zijn m.b.t. de uitkeringen t.b.v. de sport uit de sporttoto en m.b.t. de retributies.

§ 5. Coördinatie van het beleid

Een aantal van de in deze nota besproken beleidselementen zijn zaken die mede of in eerste instantie andere departementen zouden kunnen regarderen. In het belang van een effectief sportbeleid lijkt een bundeling van krachten, een wederzijdse beïnvloeding van beleidsvisies en een gecoördineerde aanpak, een dwingende voorwaarde.

Naast coördinatie en goed samenspel, intern in het departement, acht de ondergetekende een gecoördineerde beleidsaanpak tussen de hierbij betrokken departementen inzake de sportaccommodaties van grote betekenis.

Hierbij komen aan de orde aangelegenheden als de behoefte- en urgentiebepaling, de prioriteitenstelling, de gewenste spreiding en de ruimtelijke ordening van accommodaties die de sportbeoefening ten dienste staan.

Hoofdstuk 7. Punten ter discussie

Op grond van het vorenstaande meent de ondergetekende samenvattend de volgende punten ter discussie te moeten voorleggen:

1. De wenselijkheid van een onderzoek naar de wijze waarop de bemoeiingen van overheden en particulier initiatief t.a.v. het beleid op het gebied van de lichamelijke vorming en de sport, de recreatie en het jeugdwerk beter kunnen worden gecoördineerd.

2. De groeiende behoefte van de sportwereld aan in pedagogisch en technisch opzicht verantwoorde leiding zal in toenemende mate de vraag naar beroepskrachten doen ontstaan. In dit verband rijzen de volgende problemen:

Opleiding: in principe geregeld via subsidiëring van de onderscheidene opleidingscursussen van de landelijke sportorganisaties en de C.I.O.S.-opleidingen.

Kwaliteitsverbetering, standaardisering van inhoud en opzet en meer coördinatie van de cursussen zijn nog punten voor verder overleg.

Werving: recrutering en selectie.

Salariëring: de Nederlandse sportverenigingen missen in zeer veel gevallen de financiële middelen tot indienstneming van een kwantitatief en kwalitatief voldoend technisch kader.

Financiering: vooralsnog vindt geen subsidiëring van plaatselijk technisch kader plaats.

Ter bevordering van een goedgeleide sportbeoefening zowel in als buiten het verband van de landelijke sportorganisaties valt de invoering te overwegen van de subsidiëring volgens een stelsel van gekwalificeerde leiding.

3. Wanneer in de verdere toekomst, gefaseerd, andere typen van accommodaties onder de subsidieregeling „overdekte sportaccommodaties" worden gebracht, aan welk type accommodatie dient dan prioriteit te worden toegekend.

4. Problemen verbandhoudende met het ruimer openstellen van sportvelden, sportparken, speelplaatsen bij schoolcomplexen enz. voor het vrijelijk beoefenen van sport en bewegingsrecreatie.

5. De problematiek van de zogenaamde sociale begeleiding van topsporters houdt de volgende vraagpunten in:

wat dient deze in te houden

heeft de Rijksoverheid daarbij een taak

door wie en hoe vindt financiering plaats.

6. Eist de doelmatigheid dat op nationaal niveau een orgaan tot stand komt voor sportzaken. Hierbij rijzen de volgende vraagpunten:

aan welk type orgaan dient te worden gedacht

samenstelling van zo'n orgaan

taak en verantwoordelijkheden.

7. De vraagstukken m.b.t. de financiering van de investeringen en exploitatie van voorzieningen in de sport:

eigen bijdragen van de bevolking

opbrengst sporttoto

aandeel van de verschillende overheden.

Rijswijk, 8 april 1969.

De Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk,

M. KLOMPÉ.

Bijlage A. Actieve sportbeoefening

Tabel 1 – *Aantal verenigingen en aantal leden per N.S.F. – organisatie, 1963 en 1966*

Organisatie	Aantal verenigingen		Aantal leden				Stijging in % 1966 t.o.v. 1963	
	totaal		totaal		van wie jeugdleden			
	1966	1963	1966	1963	1966	1963	totaal	jeugdleden
1	2	3	4	5	6	7	8	9
K.N. Alpen Vereeniging . . .	.	.	2 106	1 621	97	78	30	24
K.N. Atletiek Unie	206	207	20 326	17 300	11 413	9 906	17	15
K.N. Automobiel Club . . .	39	36	4 697	3 626	55	15	30	267
Ned. Badminton Bond . . .	218	144	7 286	4 449.	1 508	881	64	71
Ned. Basketball Bond	212	169	7 763	5 671	2 427	2 201	37	10
K.N. Biljart Bond	1 124	963	16 198	14 343	417	133	13	214
Ned. Boks Bond	57	49	1 323	975	144	68	36	112
Ned. Casting Federatie . . .	3	3	210	190	—	—	11	—
K.N. Cricket Bond	47	46	5 085	4 445	1 558	1 478	14	5
Ned. Golf Comité	20	19	5 762	5 083	193	110	13	75
K.N. Gymnastiek Verbond .	804	792	203 047	193 839	155 349	148 271	5	5
Ned. Kath. Gymnastiek Bond	401	380	89 589	83 645	81 393	76 305	7	7
N.C.S., Afd. Gymnastiek . .	18	18	3 843	4 110	2 920	3 195	–6	–9
Ned. Handbal Verbond . . .	572	559	41 425	37 566	20 934	19 444	10	8
N.B. v. Handboogschutterijen	209	217	3 625	5 276	348	442	–31	–21
Ned. Hippische Sportbond. .								
K.N.F. v. Landel. Rijver. . .	280	202	5 422	4 539	1 582	1 477	19	7
N.Kath.B.v.Landel. Rijver. .	187	198	4 600	4 280	1 570	1 430	7	10
Ned. Draf- en Rensport . . .	—	—	508	357	30	16	42	88
K.N. Hockey Bond	186	172	39 537	35 142	22 439	21 173	13	6
K.N. Honkbal Bond	152	147	7 914	7 013	2 412	2 441	13	–1
Ned. Jiu Jitsu en Judo Bond .	325	223	41 500	32 200	26 050	21 945	29	19
K.N. Kaats Bond.	107	105	12 741	11 535	3 890	2 975	10	31
Ned. Kano Bond	25	23	1 295	1 205	454	486	7	–7
K.N. Kegel Bond.	610	582	7 569	7 023	255	295	8	–14
Ned. Kolf Bond	25	27	655	704	.	.	–7	—
K.N. Ned. Korfbal Bond . .	451	437	43 626	38 201	26 166	23 714	14	10
Ned.Kath.Ds.Korfbal Bond .	97	83	3 915	2 652	1 866	1 108	48	68
K.N. Krachtsport Bond . . .	37	40	1 196	1 298	345	195	–8	–77
Ned. Kruisboog Bond. . . .	51	52	1 750	1 684	145	122	4	19
K.N. Lawn-Tennis Bond . .	543	500	77 089	59 876	21 461	18 215	29	18
K.N.V. v. Luchtv. (sport) . .	105	107	5 199	4 963	637	531	5	20
K.N. Motorrijders Ver. . . .	194	169	6 953	5 258	177	29	32	510
R.K. Ned. Motor Bond . . .	39	26	1 038	430	42	9	141	367
Ned. Onderwatersport Bond .	16	11	653	279	89	30	134	197
K.N. Roei Bond	67	59	11 843	11 410	1 832	2 041	4	–10
Ned. Rolschaats Bond. . . .	23	29	898	1 290	535	847	–30	–37
Ned. Rugby Bond	14	12	1 597	820	132	80	95	65
K.N. Schaatsenr. Bond . . .	810	775	217 335	187 500	104 875	93 500	16	12
K.N. Am. Scherm Bond. . .	55	64	1 234	1 447	198	311	–15	–36
K.N.v.N. Scherpschutters . .	73	47	1 880	1 136	13	19	65	–32
Ned. Ski Vereeniging	.	.	4 223	3 120	1 103	840	35	35
Ned. Am. Softball Bond. . .	54	44	1 746	1 418	588	441	23	33
Ned. Squash Rackets Bond .	4	3	468	334	24	13	41	85
Ned. Tafeltennis Bond . . .	838	864	17 450	16 924	4 586	4 788	3	–4
K.N. Voetbal Bond	3 035	2 985	537 027	487 515	204 944	188 099	10	9
Ned. Volleybal Bond	1 128	998	35 372	28 839	10 036	8 410	23	19
Ned. Wandelsport Bond. . .	383	350	19 134	15 383	12 117	10 160	24	19
K.N.B.v.L.O. (wandelsp.) . .	439	413	20 035	19 422	14 173	13 562	3	5
Ned. Waterski Bond	21	14	713	550	296	274	29	8
K.N. Wielren Unie	109	106	8 407	6 548	2 213	1 402	52	58
Ned. IJshockey Bond	12	8	450	351	169	129	28	31
K.V.N.W.V. (zeilsport) . . .	191	166	51 100	34 400	6 610	4 475	49	48
K.N. Zwembond	365	341	87 392	72 784	65 223	53 213	20	23
N.C.S., afd. zwemsport . . .	22	20	15 384	13 336	10 907	10 060	15	8
K.N.B.t.h. Redd.v.Drenkel. .	86	88	20 596	17 942	15 282	13 875	15	10
Algemeen totaal	15 089	14 092	1 729 639	1 522 247	844 221	765 257	14	13

N.B.: . = onbekend, — = niet van toepassing

Bron: Nederlandse Sport Federatie

Niet opgenomen Prot. Chr. Sportorganisaties, als zijnde geen lid van de N.S.F.

Tabel 2 – *Aantal leden onderscheiden naar enige leeftijdsgroepen per N.S.F.-organisatie, 1963 en 1966*

Organisatie	Totaal aantal leden		Van wie							
			t/m 11 jaar		12–14 jaar		15–17 jaar		18 jaar en ouder	
	1966	1963	1966	1963	1966	1963	1966	1963	1966	1963
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
K.N. Alpen Vereeniging	2 106	1 621	9	.	31	26	57	52	2 009	1 543
K.N. Atletiek Unie	20 236	17 300	1 606	937	3 314	2 873	6 493	6 096	8 823	7 394
K.N. Automobiel Club	4 697	3 626	—	—	—	—	55	15	4 642	3 611
Ned. Badminton Bond	7 286	4 449	39	36	392	232	1 077	613	5 778	3 568
Ned. Basketball Bond	7 763	5 671	18	9	681	475	1 728	1 717	5 336	3 470
K.N. Biljart Bond	16 198	14 343	—	—	99	28	318	105	15 781	14 210
Ned. Boks Bond	1 323	975	—	—	—	—	144	68	1 179	907
Ned. Casting Federatie	210	190	—	—	—	—	—	—	210	190
K.N. Cricket Bond	5 085	4 445	227	89	603	641	728	748	3 527	2 967
Ned. Golf Comite	5 762	5 083	—	—	—	—	193	110	5 569	4 973
K.N. Gymnastiek Verbond	203 047	193 839	103 701	96 858	32 885	33 406	18 763	18 007	47 698	45 568
Ned. Kath. Gymnastiek Bond	89 589	83 645	53 638	51 220	17 754	15 335	10 001	9 750	8 196	7 340
N.C.S., afd. Gymnastiek	3 843	4 110	2 030	2 070	570	765	320	360	923	915
Ned. Handbal Verbond	41 425	37 566	3 080	2 395	11 047	10 154	6 807	6 895	20 491	18 122
N.B. v. Handboogschutterijen	3 625	5 276	—	—	9	.	339	442	3 277	4 834
Ned. Hippische Sportbond										
K.N.F. v. Landel. Rijver.	5 422	4 539	539	117	605	707	438	653	3 840	3 062
N. Kath. B. v. Landel. Rijver.	4 600	4 280	480	109	620	661	470	660	3 030	2 850
Ned. Draf- en Rensport	508	357	—	—	—	—	30	16	478	341
K.N. Hockey Bond	39 537	35 142	2 477	1 508	8 896	8 415	11 066	11 250	17 098	13 969
K.N. Honkbal Bond	7 914	7 013	85	.	1 020	1 195	1 307	1 246	5 502	4 572
Ned. Jiu Jitsu en Judo Bond	41 500	32 200	11 450	9 475	8 450	7 440	6 150	5 030	15 450	10 255
K.N. Kaats Bond	12 741	11 535	105	80	2 580	1 815	1 205	1 000	8 851	8 560
Ned. Kano Bond	1 295	1 205	16	.	136	134	302	352	841	719
K.N. Kegel Bond	7 569	7 023	—	—	—	—	255	295	7 314	6 728
Ned. Kolf Bond	655	704	—	—	—	—	—	—	655	704
K.N. Korfbal Bond	43 626	38 201	4 452	2 954	13 493	13 315	8 821	7 445	17 460	14 487
Ned. Kath. Ds. Korfbal Bond	3 915	2 652	194	49	739	471	933	588	2 049	1 544
K.N. Krachtsport Bond	1 196	1 298	82	.	99	49	164	146	851	1 103
Ned. Kruisboog Bond	1 750	1 684	—	—	—	—	145	122	1 605	1 562
K.N. Lawn-Tennis Bond	77 089	59 876	1 254	745	5 732	5 080	14 475	12 390	55 628	41 661
K.N.V. v. Luchtv. (sport)	5 199	4 963	—	—	121	116	516	415	4 562	4 432
K.N. Motorrijders Ver.	6 953	5 258	—	—	—	—	177	29	6 776	5 229
R.K. Ned. Motor Bond	1 038	430	—	—	—	—	42	9	996	421
Ned. Onderwatersport Bond	653	279	7	.	15	3	67	27	564	249
K.N. Roei Bond	11 843	11 450	—	—	263	269	1 569	1 772	10 011	9 369
Ned. Rolschaats Bond	898	1 290	222	308	191	215	122	324	363	443
Ned. Rugby Bond	1 597	820	—	—	46	25	86	55	1 465	740
K.N. Schaatsenr. Bond	217 335	187 500	9 850	6 750	29 450	27 500	65 575	59 250	112 460	94 000
K.N. Am. Scherm Bond	1 234	1 447	20	37	73	118	105	156	1 036	1 136
K.V. v. N. Scherpschutters	1 880	1 136	—	—	—	—	13	19	1 867	1 117
Ned. Ski Vereeniging	4 223	3 120	51	.	408	45	644	795	3 120	2 280
Ned. Am. Softball Bond	1 746	1 418	53	47	194	152	341	242	1 158	977
Ned. Squash Rackets Bond	468	334	—	—	—	—	24	13	444	321
Ned. Tafeltennis Bond	17 450	16 924	162	78	987	984	3 437	3 726	12 864	12 136
K.N. Voetbal Bond	537 027	487 515	29 682	17 922	91 022	87 295	84 240	82 882	332 083	299 416
Ned. Volleybal Bond	35 372	28 839	—	—	3 820	3 335	6 216	5 075	25 336	20 429
Ned. Wandelsport Bond	19 134	15 383	5 895	5 676	3 229	2 295	2 993	2 189	7 017	5 223
K.N.B.v.L.O. (wandelsp.)	20 035	19 422	7 963	7 595	3 185	3 080	3 025	2 887	5 862	5 860
Ned. Waterski Bond	713	550	—	—	87	84	209	190	417	276
K.N. Wielren Unie	8 407	5 548	—	—	403	248	1 810	1 154	6 194	4 146
Ned. IJshockey Bond	450	351	29	7	46	41	94	81	281	222
K.V.N.W.V. (zeilsport)	51 100	34 400	580	275	1 900	1 350	4 130	2 850	44 490	29 925
K.N. Zwem Bond	87 392	72 784	34 106	26 260	18 735	15 415	12 382	11 538	22 169	19 571
N.C.S., afd. zwemsport	15 384	13 336	5 780	4 850	3 060	2 970	2 067	2 240	4 477	3 276
K.N.B. t. h. Redd. v. Drenkel.	20 596	17 942	5 085	3 550	5 310	5 450	4 886	4 875	5 315	4 067
Algemeen totaal	1729 639	1522 247	284 967	242 006	272 300	254 207	286 954	269 044	885 418	756 990

N.B.: . = onbekend, — = niet van toepassing

Bron: Nederlandse Sport Federatie

Niet opgenomen Prot. Chr. Sportorganisaties, als zijnde geen lid van de N.S.F.

Tabel 3 – *Aantal leden per* 10 000 *inwoners, naar N.S.F.-organisatie, 1963 en 1966*

Organisatie	Aantal leden per 10 000 inwoners	
	1966	1963
1	2	3
K.N. Alpen Vereeniging	3	2
K.N. Atletiek Unie	25	22
K.N. Automobiel Club	6	5
Ned. Badminton Bond	9	6
Ned. Basketball Bond	10	7
K.N. Biljart Bond	20	19
Ned. Boks Bond	2	1
Ned. Casting Federatie	0	0
K.N. Cricket Bond	6	6
Ned. Golf Comité	7	7
K.N. Gymnastiek Verbond	252	251
Ned. Kath. Gymnastiek Bond	111	108
N.C.S., afd. gymnastiek	5	5
Ned. Handbal Verbond	51	49
N.B. v. Handboogschutterijen	5	7
Ned. Hippische Sportbond		
K.N.F. v. Landel. Rijver.	7	6
N. Kath. B. v. Land. Rijver.	6	6
Ned. Draf- en Rensport	1	0
K.N. Hockey Bond	49	45
K.N. Honkbal Bond	10	9
Ned. Jiu Jitsu en Judo Bond	52	42
K.N. Kaats Bond	16	15
Ned. Kano Bond	2	2
K.N. Kegel Bond	9	9
Ned. Kolf Bond	1	1
K.N. Korfbal Bond	54	49
Ned. Kath. Ds. Korfbal Bond	5	3
K.N. Krachtsport Bond	1	2
Ned. Kruisboog Bond	2	2
K.N. Lawn Tennis Bond	96	77
K.N.V. v. Luchtv. (sport)	6	6
K.N. Motorrijders Ver.	9	7
R.K. Ned. Motor Bond	1	1
Ned. Onderwatersport Bond	1	0
K.N. Roei Bond	15	15
Ned. Rolschaats Bond	1	2
Ned. Rugby Bond	2	1
K.N. Schaatsenrijders Bond	270	242
K.N. Am. Scherm Bond	2	2
K.V. v. N. Scherpschutters.	2	1
Ned. Ski Vereeniging	5	4
Ned. Am. Softball Bond	2	2
Ned. Squash Rackets Bond	1	0
Ned. Tafeltennis Bond	22	22
K.N. Voetbal Bond	667	630
Ned. Volleybal Bond	44	37
Ned. Wandelsport Bond	24	20
K.N.B. v. L.O. (wandelsp.)	25	25
Ned. Waterski Bond	1	1
K.N. Wielren Unie	10	7
Ned. IJshockey Bond	1	0
K.V.N.W.V. (zeilsport)	63	44
K.N. Zwem Bond	109	94
N.C.S., afd. zwemsport	19	17
K.N.B.t.h. Redd.v.Drenkel.	26	23
Algemeen totaal	2 150	1 968

N.B. 0 = minder dan de helft van de gekozen eenheid.

Bron: Nederlandse Sport Federatie.

Niet opgenomen Prot. Chr. Sportorganisaties, als zijnde geen lid van de N.S.F.

Tabel 4 – *Christelijke Sportverenigingen: aantal verenigingen 1967 en aantal leden 1962 en 1968*

Organisatie	Aantal verenigingen	Aantal leden			
		Totaal		Van wie jeugdleden	
	1967	1968	1962	1968	1962
Aangesloten bij de Ned. Christelijke Sport Unie:					
Kon. Ned. Christelijk Gymnastiek Verbond	279	80 762	58 443	66 404	48 959
Christelijke Korfbalbond	211	12 902	10 162	7 229	6 144
Ned. Chr. Wandelsportbond	128	3 921	5 100	2 710	3 200
Verbond van Christelijke Voetbalverenigingen [1]	112	19 123	10 200	9 292	5 600
Ned. Chr. Atletiekbond	31	338	500	179	300
Verbond van Christelijke Volleybalverenigingen [2]	61	4 016	—	1 202	—
Totaal	822	121 062	84 405	87 016	64 203

[1]) Tevens aangesloten bij K.N.V.B.

Niet aangesloten bij N.C.S.U.

Chr. Bond Friese Kaatssport: 28 verenigingen, 1591 leden w.v. 361 jeugdleden

Chr. Wandelorganisatie: 34 verenigingen, 1426 leden w.v. 1019 jeugdleden

Bron: N.C.S.U.

[2]) In 1962 niet aangesloten bij N.C.S.U.

Bijlage B. Passieve sportbeoefening

Tabel 1 – *Bezoek aan sportuitvoeringen in Nederland, 1960–1966*

Jaar	Aantal bezoeken			Aantal bezoeken per 100 inwoners		Door publiek bestede bedragen	
	× 1000		index-cijfers 1950 = 100	abs.	index-cijfers 1950 = 100	× f 1000	
	Totaal	w.v. betaald voetbal				Totaal	w.v. betaald voetbal
1960	14 152	—[1])	86	123	75	17 702	—[1])
1961	15 415	—[1])	94	132	81	20 614	—[1])
1962	14 755	7 481	89	125	77	20 678	12 668
1963	15 142	7 322	92	127	78	22 434	13 769
1964	14 641	6 864	89	121	74	23 296	13 519
1965	14 639	7 093	89	119	73	26 777	15 895
1966	15 712	7 816	95	126	77	31 376	18 992

[1]) Geen gegevens beschikbaar

Bron: C.B.S., bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen 1960–1966

Tabel 2 – *Aantal bezoeken aan sportuitvoeringen in 1966, per provincie en in een aantal grote gemeenten*

Provincie/gemeenten	Aantal bezoeken (× 1000)	In procenten van het bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen (totaal)
Nederland 1965 . . .	14 639	17
1966 . . .	15 712	19
Groningen	726	25
Friesland	631	27
Drenthe	587	27
Overijssel	1 095	23
Gelderland	1 475	23
Utrecht	703	16
Noord-Holland	3 261	15
Zuid-Holland	3 878	17
Zeeland	188	16
Noord-Brabant	1 949	22
Limburg	1 207	19
IJsselmeerpolders . . .	11	32
Amsterdam	1 366	11
Rotterdam	1 878	26
's-Gravenhage	748	9
Utrecht	450	17

Bron: C.B.S., bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen 1966

Tabel 3 – *Indexcijfers van het bezoek aan vermakelijkheids-instellingen in Nederland 1960–1966 (1950 = 100)*

Jaar	Aantal bezoeken		Aantal bezoeken per 100 inwoners	
	totaal	sportuit-voeringen	totaal	sportuit-voeringen
1960	92	86	81	75
1961	86	94	75	81
1962	81 [1])	89	68 [1])	77
1963	78	92	66	78
1964	77	89	64	74
1965	75	89	62	73
1966	75	95	61	77

[1]) Dit cijfer berust op een gedeeltelijke schatting.

Bron: C.B.S., bezoek aan vermakelijkheidsinstellingen 1966

Tabel 4*a* – *Televisiezendtijd (totaal en sport), 1960–1967*

Jaar	Totale zendtijd alle omroeporganisaties in uren	Zendtijd sport in uren	Zendtijd sport in % van totaal
1960	1 163	187	16,1 % [1])
1961	1 331	195	14,7 %
1962	1 533	211	13,8 %
1963	1 780	208	11,7 %
1964	1 883	238	12,6 % [1])
1965	2 662	203	7,6 %
1966 . . . . . (uitsl. 4e kw.) tussen 18.45–22.45 uur	560	28	4,9 %
1967 . . . . . (uitsl. 4e kw.) tussen 18.45–22.45 uur	657	24	4,3 %

[1]) Inclusief Olympische Spelen

Bron: NTS.

Tabel 4*b* – *Kijkdichtheidscijfers van enkele programma-categorieën (1% = ca. 85 000 personen van 15 jaar en ouder)*

	Gemiddelde kijkdichtheid 18.45–22.45 uur 4e kw. 1966	Zendtijd in minuten	Gemiddelde kijkdichtheid 18.45–22.45 uur 4e kw. 1967	Zendtijd in minuten
Sportreportages Ned. I	70 %	380	65 %	440
Sportrubrieken Ned. I	38 %	1 005	38 %	836
Totaal programma Ned. I . . .	41 %	19 692	34 %	19 869
Sportreportages Ned. II	5 %	65	5 %	30
Sportrubrieken Ned. II	6 %	209	12 %	384
Totaal programma Ned. II . . .	9 %	13 887	10 %	19 413

Bron: NTS.

Bijlage C. Rijksuitgaven ten behoeve van de sport

Tabel 1 – *Gegevens over de voor de jaren 1960 tot en met 1968 aan de vermelde landelijke sportorganisaties toegewezen maximum subsidiebedragen*

Gesubs. sportorg.	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
K.N. Atletiek Unie	17 000	21 000	23 000	26 000	27 000	31 000	38 000	44 000	66 290
Ned. Badminton Bond . . .	2 000	3 000	3 500	3 500	4 000	5 000	5 500	6 250	13 300
Ned. Basketball Bond . . .	4 000	6 000	7 000	7 500	8 500	8 400	12 000	15 000	26 038
K.N. Biljart Bond	—	6 000	10 000	12 000	13 000	16 500	18 000	22 500	38 867
Ned. Boks Bond.	—	2 500	—	2 000	3 000	8 000	8 745	10 000	26 675
K.N. Cricket Bond	3 000	3 750	4 500	5 500	6 000	6 000	6 800	7 500	10 415
K.N. Gymn. Verbond . . .	53 000	65 000	72 000	75 000	75 000	80 000	88 000	93 000	152 390
K.N. Chr. Gymn. Verbond .	19 000	29 000	37 000	36 000	37 500	43 500	49 000	54 000	60 400
Ned. Kath. Gymn. Bond . .	18 000	34 000	37 000	40 000	42 500	51 000	57 000	68 000	84 455
Ned. Handbal Verbond. . .	31 000	40 000	47 500	52 000	53 500	62 000	68 000	80 000	112 500
N.B.v. Handboogschutterijen	1 650	1 700	1 700	1 500	1 500	1 500	1 500	1 700	2 475
K.N. Hockey Bond	2 500	2 750	8 000	8 000	9 000	11 400	15 000	15 500	32 553
K.N. Honkbal Bond	5 500	9 000	11 000	13 000	14 000	17 500	19 000	26 000	36 578
Ned. Jiu Jitsu en Judo Bond.	2 500	2 500	7 000	7 000	8 500	14 500	18 000	32 500	59 600
K.N. Kaats Bond	1 400	1 400	1 400	1 400	1 400	2 500	3 500	4 600	7 450
Chr. B. v. d. Fr. Kaatssport.	—	—	1 000	1 100	1 100	1 500	2 000	3 600	5 178
Ned. Kano Bond	—	—	3 000	3 500	4 000	5 400	5 500	5 610	6 315
Chr. Korfbalbond in Ned. .	14 000	18 000	23 000	27 000	29 000	33 000	38 000	44 000	51 030
K.N. Korfbalbond.	31 000	40 000	47 500	52 000	53 500	63 000	70 000	80 000	106 925
R.K. Dameskorfbalbond . .	—	—	—	—	4 000	6 500	7 500	9 000	11 500
K.N. Krachtsportbond . . .	1 500	2 500	4 000	4 000	5 000	8 500	8 300	8 500	7 450
Ned. Kruisboog Bond . . .	—	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	3 000	4 062
Ned. Roei Bond.	7 000	9 000	11 000	12 000	13 000	15 000	17 000	23 000	27 750
Ned. Rolschaats Bond . . .	—	—	—	2 500	2 500	2 700	3 000	3 300	3 461
K.N. Schaatsenrijders Bond.	6 400	6 400	6 400	9 000	10 000	12 000	14 000	22 000	27 365
K.N. Am. Scherm Bond . .	—	2 000	2 500	2 500	2 500	5 000	6 500	7 250	10 148
Ned. Amateur Softbal Bond.	—	—	—	—	—	2 000	3 000	5 000	6 485
Ned. Tafeltennis Bond . . .	—	—	—	4 500	5 000	6 100	8 000	13 000	21 400
K.N. Lawn Tennis Bond . .	12 000	15 000	15 000	17 000	17 000	18 500	18 500	23 000	46 800
Ned. Volleybal Bond. . . .	14 000	16 500	19 000	16 000	14 500	21 000	24 500	35 000	52 800
Ned. Chr. Wandelsport Bond	3 500	5 000	6 000	7 000	7 000	5 000	6 000	7 500	8 600
Ned. Wandelsport Bond . .	4 000	7 000	8 000	9 000	10 000	10 000	11 000	13 000	16 100
Ned. Waterski Bond	—	—	—	—	2 000	3 000	3 000	3 500	4 005
K.V. Ned. Watersport Ver. .	7 500	7 550	10 500	10 500	10 900	17 000	13 400	15 000	60 680
Ned. Onderwatersport Bond.	—	—	—	500	2 000	3 000	3 100	6 000	8 695
K.N. Wielren Unie	—	—	7 500	7 500	8 000	9 000	9 900	12 500	35 950
K.N. Zwem Bond	33 000	40 000	50 000	45 000	49 600	57 500	62 500	71 000	127 575
K.N.B. t/h R. v. Dr.	—	—	—	—	—	—	—	36 500	39 943
Ned. Kath. Sportfederatie. .	51 000	58 000	67 500	75 000	80 000	90 000	99 000	120 000	214 700
Nederlandse Sport Fed. . .	80 000	100 000	110 000	125 000	130 000	140 000	150 000	150 000	165 000
Ned. Chr. Sport Unie . . .	15 050	27 000	32 500	38 000	40 000	47 500	50 000	60 000	45 112
Ned. Culturele Sportbond. .	19 000	23 000	30 000	34 000	37 000	43 500	48 000	52 370	62 100
Ned. Invaliden Sportbond. .	9 000	11 000	12 000	15 000	15 000	16 500	17 000	20 500	17 145
K.N. Ver. v. Luchtvaart . .	10 000	10 000	10 000	12 000	13 000	16 000	17 000	18 000	34 950
Ned. Olympisch Comité . .	100 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Nat. Ver. Bev. Harm. Lich. Ontw.	2 000	2 000	2 000	2 000	2 000	—	—	—	—
K.N. Voetbal Bond	—	—	—	—	—	—	—	17 100	37 500
Ned. Rugby Bond	—	—	—	—	—	—	—	7 000	4 390
K. V. v. N. Scherpschutters .	—	—	—	—	—	—	—	—	3 900
Totaal	598 500	699 550	825 000	900 000	950 000	1 100 000	1 209 745	1 425 780	2 055 000
Beschikbaar bedrag	600 000	700 000	825 000	900 000	950 000	1 100 000	1 210 000	1 840 000 [1]	2 055 000 [2]

[1]) Begroting 1967 was afgestemd op invoering nieuwe subsidieregeling (1e fase).
Vertraging in voor-overleg maakte evenwel invoering daarvan onmogelijk.

[2]) Invoering nieuwe subsidieregeling vond per 1 januari 1968 plaats (1e fase).
Met een bijdrage vooralsnog van de N.S.F. in de kosten van het administratieve apparaat.
Deze bijdrage ter grootte van f 947 790 is niet in overzicht verwerkt.

Tabel 2 – *Geraamde uitgaven t.b.v. de sport ten laste van de rijksbegroting*

Omschrijving	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	1968
Opleiding sportleiders en sportleidsters a/d C.I.O.S.'sen	753 250	799 000	970 000	1 165 500	1 339 000	1 555 200	1 719 700	2 131 500	2 487 000 [1]
Kosten adviescommissie . .	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000	1 000
Subsidies sportorganisaties .	550 000	650 000	775 000	850 000	900 000	1 050 000	1 160 000	1 790 000	1 870 000
Subsidie Olympisch Comité.	100 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000	50 000
Subsidies bouw Sporthallen	—	—	—	—	—	—	—	2 400 000	4 500 000
Subsidies Medische sportkeuring	50 000	53 500	56 500	65 500	65 500	75 000	90 000	90 000	150 000
Subsidies sportmanifestaties e.d.	5 000	5 000	5 000	5 000	12 000	17 000	27 000	30 000	47 500
	1 459 250	1 558 500	1 857 500	2 137 000	2 367 500	2 748 200	3 047 700	6 492 500	9 105 500

Voor het verkrijgen van een juist inzicht in de Rijksuitgaven t.b.v. de sport dient naast de bovenvermelde bedragen ten laste van de Rijksbegroting voorts rekening te worden gehouden met de *werkelijke uitgaven*, welke in de stimuleringsgebieden werden gedaan t.b.v. zwembaden, sportvelden, opstallen op sportvelden en sporthallen. Deze uitgaven, welke om becijferingstechnische reden zijn getotaliseerd over de periode van 1 augustus t/m 31 juli, beliepen:

Van 1-8-1960 t/m 31-7-1962 f 1 520 533
Van 1-8-1962 t/m 31-7-1963 f 5 618 604
Van 1-8-1963 t/m 31-7-1964 f 2 057 350
Van 1-8-1964 t/m 31-7-1965 f 1 245 921
Van 1-8-1965 t/m 31-7-1966 f 4 247 925
Van 1-8-1966 t/m 31-7-1967 f 4 826 598
Van 1-8-1967 t/m 31-7-1968 f 1 165 668

[1]) Dit bedrag, begrepen in het totaal, komt in 1968 niet meer ten laste van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. In verband met de invoering van de W.V.O. ressorteert deze Rijkssportopleiding thans wederom onder het Ministerie van Onderwijs en Wetenschappen.